

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Kristýna Weissmannová

Kyberšikana u žáků středních škol

Olomouc 2021

vedoucí práce: PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Kyberšikana u žáků středních škol“ zpracovala samostatně a použila jsem pouze uvedeníh zdrojů a literatury.

V Dobré u Frýdku-Místku dne 15. května 2021

.....

Bc. Kristýna Weissmannová

Poděkování

Děkuji PhDr. Renému Szotkowskému, Ph.D. za odborné vedení a podnětné rady, které mi při zpracování diplomové práce poskytoval. Dále chci poděkovat všem respondentům za ochotu a účast na výzkumném šetření. Děkuji také svým nejbližším, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Obsah

Úvod	6
Cíle práce	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Rizikové chování.....	10
1.1 Vznik rizikového chování.....	10
1.2 Postavení šikany a kyberšikany v systému rizikového chování	12
2 Šikana.....	13
2.1 Charakteristika šikany	13
2.2 Šikanování a škádlení	13
2.3 Druhy a formy šikany	14
3 Kyberšikana.....	15
3.1 Charakteristika kyberšikany	15
3.2 Vztah mezi kyberšikanou a šikanou	16
3.3 Podoby kyberšikany.....	17
3.4 Formy kyberšikany	18
3.5 Nástroje šíření kyberšikany	20
3.6 Aktéři kyberšikany.....	22
3.6.1 Pachatel kyberšikany.....	22
3.6.2 Oběť kyberšikany.....	23
3.6.3 Přihlízející kyberšikany.....	24
3.7 Právní rámec kyberšikany.....	25
4 Psychologické aspekty žáka střední školy	27
5 Preventivní opatření rizikového chování	30
5.1 Systém primární prevence rizikového chování.....	30
5.2 Primární prevence v podmínkách školy	31

5.2.1	Poradenské služby ve škole.....	32
5.3	Prevence v rámci vybraných projektů	34
II.	EMPIRICKÁ ČÁST	36
6	Zhodnocení dosavadních poznatků o zkoumané problematice	37
7	Výzkumné šetření.....	42
7.1	Výzkumné cíle, otázky a hypotézy	42
7.2	Výběr výzkumného vzorku.....	43
7.3	Metoda sběru dat.....	46
8	Výsledky výzkumného šetření.....	49
9	Diskuse výsledků výzkumného šetření.....	68
	Závěr	71
	Seznam použité literatury a zdrojů	73
	Seznam zkratk	81
	Seznam obrázků.....	82
	Seznam tabulek	83
	Seznam grafů.....	84
	Seznam příloh.....	85
	Anotace	

Úvod

Dnešní svět prochází neustálou proměnou v rámci různých odvětví. Toto se týká i změn v oblasti technologií. Moderní technologie a internet se stávají pro většinu společnosti čím dál tím více dostupné. Dnes je spíše výjimečné narazit na osobu, která nikdy neměla mobilní telefon v ruce nebo nikdy nenavštívila internet. Jak ve světě dospělých, tak i ve světě dětí hrají tato moderní média velmi důležitou roli. Jsou naší každodenní součástí a značně ovlivňují náš život v mnoha směrech. Nabízí nám nevídané možnosti. Díky nim máme možnost být ve spojení s lidmi, kteří se nacházejí na různých místech naší planety. Dále nám mohou posloužit jako nástroj, který umožňuje navázat nové kontakty, ale také jako nástroj zábavy a odreagování se. Rovněž díky nim máme přístup k různým informacím. Umožňují nám také pořizovat záznamy, ať už se například jedná o pořizování fotografií z dovolených nebo pořizování videí z oslav se svými blízkými.

Ovšem krom svých pozitiv mají i své stinné stránky, které přinášejí člověku nebezpečí. V rámci kyberprostoru se můžeme například setkat s hackerskými útoky, podvodným jednáním nebo s internetovou závislostí. Další nebezpečné odvětví tvoří rizikové komunikační jevy. Do této skupiny můžeme zařadit kybergrooming, sexting či kyberšikanu. A jak už i napovídá náš název, tak právě námi poslední jmenovaný jev se stal hlavním tématem této diplomové práce. Kyberšikanu je jeden z velmi nebezpečných fenoménů, který byl v posledních letech ve virtuálním prostředí zaznamenán a jehož následky mohou mít pro člověka až fatální dohru.

Ke zpracování tohoto tématu mě přivedlo několik důvodů. Prvním podnětem je obor, který studuji. V rámci profese sociálního pedagoga je zapotřebí, abych byla informována o nežádoucích jevech, se kterými se mohu v budoucnu při výkonu svého povolání setkat. Druhým impulsem bylo, že jsem se v rámci své bakalářské práce zabývala jiným závažným nebezpečím z online prostředí, a to kybergroomingem. Tento jev jsem zkoumala u žáků druhého stupně základní školy. Chtěla jsem na tuto problematiku navázat a rozšířit si své poznatky o další z rizikových jevů. Z nabízených možností mě zaujala kyberšikanu, proto jsem se jí rozhodla věnovat ve své diplomové práci, kdy jsem obměnila věkovou skupinu a zaměřila své šetření na středoškoláky. V neposlední řadě se domnívám, že se v současné době jedná o velmi aktuální téma, které je velmi nebezpečné, a tudíž je zapotřebí věnovat mu značnou pozornost a nepodceňovat ho.

Hlavním cílem této práce je popsat problematiku kyberšikany a zjistit její prevalenci u vybraných žáků středních škol v okrese Frýdek-Místek. Ve vztahu k hlavnímu cíli jsou stanoveny dílčí cíle teoretické části a praktické části práce. Těmito parciálními cíli je tento hlavní cíl postupně naplňován.

Diplomová práce s názvem Kyberšikana u žáků středních škol se skládá z teoretické a na ni navazující empirické části. Práce obsahuje celkem devět kapitol. Tyto kapitoly se dále člení na podkapitoly a oddíly.

Teoretická část se skládá z pěti kapitol. První kapitola se zabývá problematikou rizikového chování a jeho spojitosti s šikanou a kyberšikanou. Druhá kapitola se věnuje vymezení tradiční šikany. V této části si upřesníme, jaký je rozdíl mezi šikanou a škádlením, uvedeme si také informace o podobách a formách šikany. Následující třetí kapitola se podrobně zabývá samotnou kyberšikanou. Zde jsou popsány jednotlivé dílčí charakteristiky tohoto nebezpečného fenoménu. Ve čtvrté kapitole si vysvětlíme vývojové změny v období adolescence z pohledu vývojové psychologie, protože tito jedinci tvoří cílovou skupinu námi realizovaného výzkumného šetření. Závěrečná pátá kapitola, kterou se tato teoretická část diplomové práce uzavírá, pojednává o preventivních opatřeních zaměřených na rizikové chování.

Navazující empirická část je složena ze čtyř kapitol, které jsou uvedeny pod čísly šest až devět. Tato část tak začíná šestou kapitolou, která se zabývá aktuálním zhodnocením zkoumané problematiky, kde jsou prezentována vybraná výzkumná šetření kyberšikany, která se v minulých letech uskutečnila. Nejprve budou představena vybraná data ze zahraničních výzkumných šetření a následně budou uvedeny údaje z vybraných výzkumných šetření, které se uskutečnily v rámci našeho území. Na tuto část navazuje sedmá kapitola. Ta se zaměří na metodologickou charakteristiku našeho výzkumného šetření. V jednotlivých podkapitolách si popíšeme cíle, otázky a hypotézy výzkumného šetření. Dále si uvedeme informace o výzkumném vzorku a metodě sběru dat. V předposlední osmé kapitole si zhodnotíme výsledky námi realizovaného kvantitativně orientovaného výzkumného šetření. Poslední devátá kapitola se věnuje diskusi, kde budou námi naměřené výsledky porovnány s vybranými daty výzkumných šetření, které se zabývaly kyberšikanou.

Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je **popsat problematiku kyberšikany a zjistit její prevalenci u vybraných žáků středních škol v okrese Frýdek-Místek**. Tento hlavní cíl bude průběžně naplňován prostřednictvím dílčích teoretických cílů a dílčích empirických cílů.

Teoretické dílčí cíle

- Zařadit kyberšikanu do systému rizikového chování.
- Definovat pojem šikana a kyberšikana.
- Uvést dílčí charakteristiky kyberšikany.
- Vymezit znaky období adolescence z pohledu psychologie.
- Popsat preventivní aktivity vztahující se k rizikovému chování.

Empirické dílčí cíle

- Popsat aktuální stav vybraných výzkumných šetření zaměřených na kyberšikanu v zahraničí a České republice.
- Odhalit, s jakými formami útoků na svou osobu se vybraní žáci SŠ setkali.
- Zjistit, na jakých komunikačních platformách docházelo k útokům na vybrané žáky SŠ.
- Odhalit, kolik vybraných žáků SŠ se stalo původci kyberšikany.
- Zjistit, komu by se vybraní žáci SŠ svěřili v případě útoků na jejich osobu.
- Objasnit, zda byli vybraní žáci SŠ informováni o bezpečném užívání internetu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část je složena z **pěti kapitol**. V **první kapitole** bude představeno rizikové chování, představíme si faktory podílející se na vzniku tohoto nežádoucího chování. Uvedeme si jaké postavení má v tomto systému rizikového chování tradiční šikana a kyberšikana. **Druhá kapitola** charakterizuje šikanu, rozlišíme si rozdíl mezi šikanováním a škádlením. Dále se zmíníme o tom, jaké jsou druhy a formy šikany. Ve **třetí**, nejrozsáhlejší **kapitole**, se podrobně zaměříme na kyberšikanu. Na začátku kapitoly si tento jev definujeme, popíšeme si vztah mezi kyberšikanou a šikanou, uvedeme si podoby, formy a nástroje šíření kyberšikany. Budeme se také zabývat jejími protagonisty a legislativním opatřením. V předposlední **čtvrté kapitole** teoretické části si z psychologického pohledu popíšeme jedince v období adolescence, protože tyto osoby tvoří cílovou skupinu námi realizovaného výzkumného šetření. V poslední **páté kapitole** teoretické části budeme hovořit o preventivních opatřeních, které jsou v rámci problematiky rizikového chování stěžejní složkou.

1 Rizikové chování

Rizikové chování má úzký vztah s naší zkoumanou problematikou. V této první kapitole si blíže specifikujeme rizikové chování. Zmíníme se o faktorech, které mají podíl na vzniku tohoto nežádoucího chování. Na konci této kapitoly si uvedeme, jaké místo v tomto systému rizikového chování zaujímá šikana a kyberšikana, která je předmětem této práce.

Rizikové chování je novějším označením pro dříve užívaný termín sociálně patologické jevy, jelikož termín sociálně patologické jevy byl značně stigmatizující a normativně laděný (Miovský a kol., 2015). Dnes se toto terminologické označení rizikové chování používá především ve školním prostředí (Hoferková, Kraus, Bělík, 2017). Dle definice je rizikové chování „*takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost*“ (Miovský a kol., 2015, s. 28). Podobnou formulaci uvádí Veronika Nielsen Sobotková (2014, s. 40), která charakterizuje rizikové chování jako „*takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí*“. Z těchto uvedených definic můžeme konstatovat, že tento jev má negativní vliv jak na samotného jedince, tak může způsobit újmu druhým.

Toto chování můžeme považovat za **multidisciplinární fenomén**, kterým se zabývají společenskovední disciplíny (pedagogika, psychologie) nebo medicína (Hoferková, Kraus, Bělík, 2017). Rizikové chování je jedním ze znaků adolescence, jelikož velká část této populace má s tímto chováním nějakou zkušenost (Miovský a kol., 2015). Podle Sobotkové (2014) má až 50 % adolescentů zkušenosti alespoň s jednou z forem rizikového chování. Toto nežádoucí chování je možné podrobit vědeckému bádání a regulovat léčebnými a preventivními zásahy (Miovský a kol., 2015).

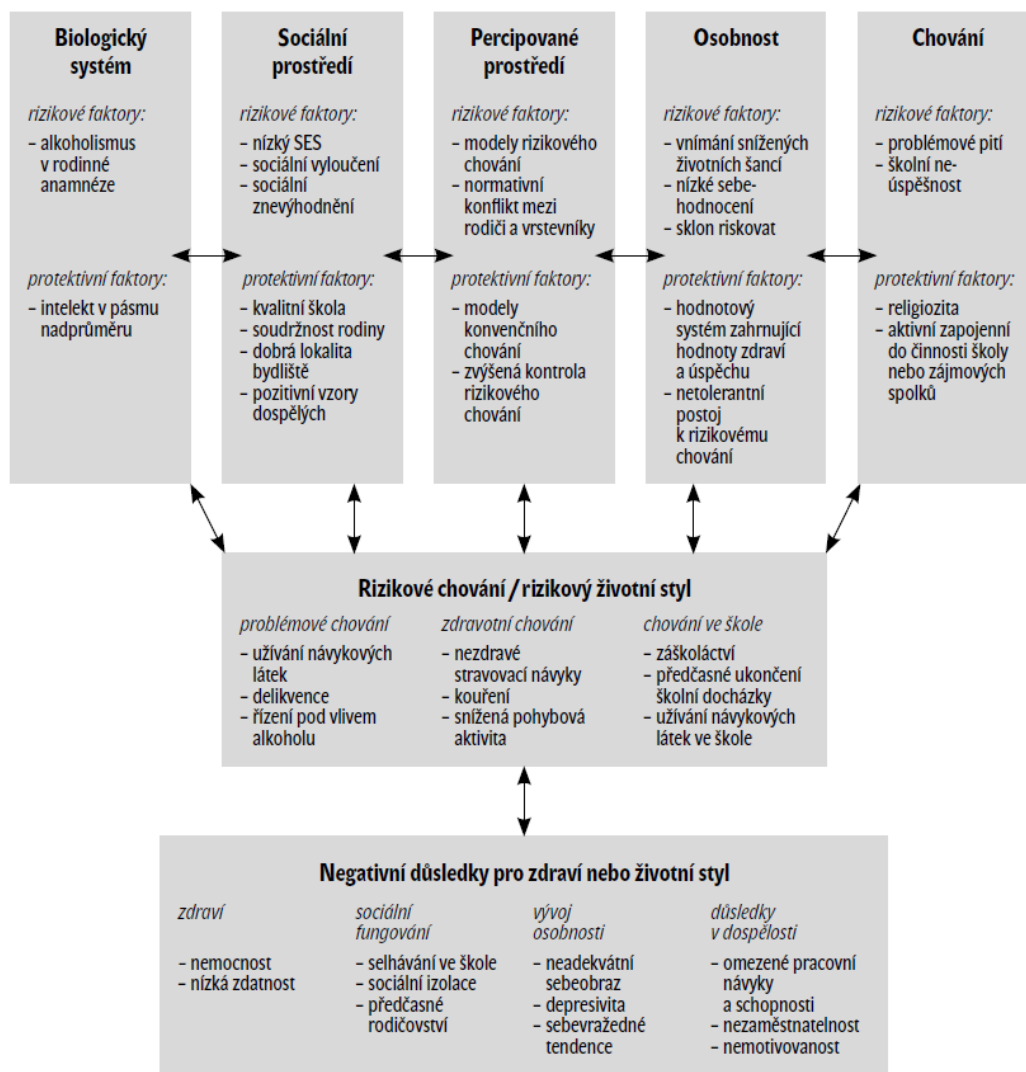
1.1 Vznik rizikového chování

Podíl na vzniku rizikového chování mají nejrůznější faktory. Existuje několik teorií, které se snaží vysvětlit možnou genezi rizikového chování. Jednu z nich uvádějí autoři Fischer a Škoda (2009), kteří vznik rizikového chování kategorizují do tří skupin, a to **teorie biologicko-psychologické, teorie sociálně-psychologické a teorie sociologické**.

- **Teorie biologicko-psychologické** se snaží nalézt vztah mezi chováním, charakterem jedince a jeho tělesnou konstitucí a geny (např. teorie rozeného zločince).

- **Teorie sociálně-psychologické** se orientují na sociální učení, osobnostní rysy, temperamentové vlastnosti a kognitivní charakteristiky.
- **Teorie sociologické** se zaměřují na společenskou stránku vzniku rizikového chování jako je např. teorie anomie společnosti nebo teorie kulturního přenosu.

Problematikou rizikového chování se zabývá i profesor Richard Jessor. Jessor ve svém modelu uvádí pět faktorů, podílejících se na procesu vzniku rizikového chování. Jedná se o **činitel biologického systému, činitel sociálního prostředí, činitel percipovaného prostředí, osobnostní činitel a činitel chování**. V níže uvedeném schématu jsou uvedeni tyto činitelé a jejich vzájemná interakce (Miovský a kol., 2015).

Obrázek č. 1: Teorie vzniku rizikového chování dle Richarda Jessora (Jessor in Miovský a kol., 2015, s. 35)

1.2 Postavení šikany a kyberšikany v systému rizikového chování

Toto rizikové chování se projevuje v různých formách činností. Aktuální **Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019–2027** uvádí sedm oblastí rizikového chování a to:

1. agrese, **šikana**, **kyberšikana** a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování,
2. záškoláctví,
3. závislostní chování, užívání různých typů návykových látek, netolismus, gambling,
4. rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů,
5. spektrum poruch příjmu potravy,
6. negativní působení sekt,
7. sexuální rizikové chování (MŠMT, 2019–2027, s. 6).

Z uvedeného výčtu rizikového chování vyplývá, že šikana a kyberšikana patří do první kategorie spolu s agresí a dalšími rizikovými projevy. Je nutné na závěr této první kapitoly podotknout, že tento výčet oblastí rizikového chování není konečný, jelikož doba jde neustále kupředu a vznikají nové formy rizikového chování (Miovský a kol., 2015).

První kapitola nám představila rizikové chování. Dále jsme se zaměřili na vznik tohoto jevu. Na konci této kapitoly jsme šikanu a kyberšikanu zařadili mezi tyto rizikové projevy. Tato první kapitola nám tak dopomohla k lepší orientaci a srozumitelnějšímu pochopení této problematiky, které nás bude provázet v dalších částech této práce.

2 Šikana

Předchozí kapitola nám představila systém rizikového chování, do kterého byla kyberšikana zařazena. Než se hlouběji budeme zabývat kyberšikanou, tak se v této druhé kapitole budeme věnovat šikaně, kterou rovněž nalezneme v systému rizikového chování. Mezi těmito dvěma jevy existuje jistá spojitost. V rámci této druhé kapitoly si šikanu charakterizujeme, vymezíme si rozdíl mezi šikanováním a škádlením. Další část této kapitoly bude věnována druhům a formám šikany.

2.1 Charakteristika šikany

Termín šikana vzešel z francouzského slova **chicane**, což v překladu představuje týrání, obtěžování, pronásledování a sužování (Matoušková, 2013). V naší zemi se zejména dlouhodobě problematice šikany věnuje etoped a psychoterapeut PhDr. Michal Kolář. Kolář na šikanu nahlíží „jako na úmyslné chování jednoho nebo více jedinců, kteří ubližují druhým, většinou opakovaně“ (Vašutová, 2010). Klíčovým dokumentem, který se touto problematikou šikany zabývá, je Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016). V tomto dokumentu je ve článku dva uvedena definice šikany, kdy se jedná o „*agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně*“ (MŠMT, 2016).

2.2 Šikanování a škádlení

V některých případech je opravdu obtížné rozpoznat hranici, kdy se jedná o škádlení a kdy už je to šikana. Škádlení je vnímáno pro obě strany jako zábavné (Kolář, 2011). U škádlení může jedinec takové jednání opětovat, může se mu bránit a zastavit ho (MŠMT, 2016). Kdežto šikana je zábavná pro agresora. Šikanovanému toto jednání působí bolest a ponížení (Vágnerová a kol., 2011). Černá a kol. (2013, s. 24) uvádí znaky, které vedou od škádlení k šikaně. Jedná se o **nepříjemné pocity oběti, bezmoc (mocenská nerovnováha) a jednosměrnost**.

2.3 Druhy a formy šikany

Klasifikace **druhů šikany** vychází z tzv. trojdimenzionální mapy. Do této mapy v první řadě řadíme projevy **přímé** a **nepřímé**, dále jsou zde projevy **fyzické** a **verbální** a do třetice zde nalezneme projevy **aktivní** a **pasivní**. Díky kombinaci těchto projevů vzniká osm druhů šikanování, které si nyní představíme.

1. Fyzické aktivní přímé – agresori obět' bijí, škrtí.
2. Fyzické aktivní nepřímé – útočník využívá nohsledů, kteří obět' bijí, okrádají.
3. Fyzické pasivní přímé – oběti je zabráněno k dosahování jejich cílů - př. agresor nechce dovolit, aby si jeho obět' sedla do lavice.
4. Fyzické pasivní nepřímé – pachatel brání požadavkům oběti, př. nechce obět' propustit ze třídy na WC.
5. Verbální aktivní přímé – agresor užívá vůči své oběti nadávky, urážky.
6. Verbální aktivní nepřímé – útočník obět' pomlouvá, používá posměšné verše atd.
7. Verbální pasivní přímé – agresor neopětuje pozdrav oběti, nereaguje na její otázky, využívá ignorace.
8. Verbální pasivní nepřímé – obět' je obviněna z něčeho, co způsobili její trýznitelé a nenalézá zastání u svých spolužáků (Vágnerová a kol., 2011, s. 75).

Michal Kolář (2011) vymezuje **formy šikany** do následujících kategorií. První skupinou je šikana **podle typu agrese**, zde nalezneme šikanu fyzickou, psychickou a také smíšenou. Do této kategorie zařazuje i námi zkoumanou **kyberšikanu**, která je jednou ze specifických forem psychické šikany. Dalším typem je šikana zohledňující **věk** a **typologii školy**. Zde rozlišujeme šikanu mezi předškoláky, žáky prvního a druhého stupně ZŠ, gymnazisty i studenty vysoké školy. Dále rozlišuje formy **z pohledu genderu**. Rozeznává šikanu mezi chlapci, mezi děvčaty, chlapců proti děvčatům, a naopak děvčat proti chlapcům. Krom těchto tří výše uvedených forem rozeznává Kolář dále šikanu zaměřenou **na školy s různým stylem řízení** a šikanu z hlediska **sociálních vzdělávacích potřeb účastníků**.

V druhé kapitole jsme si na začátku vysvětlili pojem šikana, dále jsme si uvedli rozdíl mezi šikanováním a škádlením. V poslední podkapitole jsme se zabývali druhy a formami šikany a uvedli jsme si informaci, že kyberšikana patří mezi šikanu psychickou. V následující třetí kapitole se budeme zabývat již podrobně kyberšikanou, na kterou je tato práce zaměřena.

3 Kyberšikana

V předešlé kapitole jsme hovořili o tom, jaké místo zaujímá kyberšikana v systému rizikového chování a jakou souvislost má s tradiční šikanou. Problematikou samotné kyberšikany se nyní budeme blíže zabývat. Účelem této kapitoly je definovat si kyberšikana, vymežit si rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou. Popíšeme si její podoby a formy. V dalších částech této kapitoly se zaměříme na nástroje využívané k šíření kyberšikany, protagonisty a také legislativní opatření vztahující se k tomuto nebezpečnému jevu.

3.1 Charakteristika kyberšikany

Pojem kyberšikana vznikl spojením dvou slov **kyber** a **šikana**. Pojem kyber označuje virtuální prostředí (kyberprostor), který utvářejí informační a komunikační prostředky (Kopecký, Szotkowski, 2015). Kyberšikana není jediným termínem, kterým se označuje tento nežádoucí jev. Můžeme se setkat s označením jako počítačová šikana, kybernetická či virtuální šikana (Šmahaj, 2014). Kyberšikana bývá označována jako šikana psychická (Blažková, 2011).

Mezi autory panuje nejednoznačná shoda, co se týče definicí kyberšikany, a tak charakterizovat význam kyberšikany s univerzální platností je velice obtížné (Černá a kol., 2013). Poprvé tento pojem definoval Bill Belsey, který tento nebezpečný jev charakterizuje jako *„úmyslné, opakované a nepřátelské chování ze strany jednotlivce nebo skupiny za účelem ublížit ostatním a zároveň zahrnuje využití informačních a komunikačních technologií (např. e-mail, mobilní telefon a pager, IM, vytvoření hanlivých stránek“* (Šmahaj, 2014, s. 44). Dr. Michal Kolář (2011, s. 83) uvádí, že kyberšikana *„je záměrné násilné chování prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu“*. Americká právnička Nancy Williard přináší redefinici kyberšikany, kterou tento jev vymezuje *„jako krutost k ostatním zasíláním zraňujících materiálů nebo jiných digitálních technologií jako jsou např. mobilní telefony“* (Vašutová, 2010). Další definici přináší projekt E-Bezpečí, ten definuje kyberšikana jako *„formu agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob - tzv. sekundárních útočníků např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.“* (E-Bezpečí, 2019).

I když existuje značné množství definic kyberšikany od různých autorů, lze mezi nimi nalézt jisté shody. A to v tom, že se jedná o útoky, které se uskutečňují v kyberprostoru prostřednictvím moderních technologií. Je potřeba upozornit, že kyberšikana se často zaměřuje s **online obtěžováním**. U online obtěžování se jedná o útoky jednorázového charakteru a její dopad bývá dočasný. Abychom mohli útoky, které se odehrávají ve virtuálním světě, považovat za kyberšikanu, musí naplňovat jisté znaky jako je **opakovanost, dlouhodobost** a je **vnímána jako ubližující** (MŠMT, 2017). Oběť se neumí takovým útokům bránit a dochází tak k **nepoměru mocenských sil** (E-Bezpečí, 2019).

3.2 Vztah mezi kyberšikanou a šikanou

Jak jsme již uvedli v předešlé kapitole, kybernetická šikana má s tradiční šikanou úzký vztah. Kyberšikana často začíná jako tradiční šikana. Za jejím vznikem jsou zhoršené vztahy v realitě, což se projevuje i v komunikaci ve virtuálním prostředí (Černá a kol., 2013). Společným znakem je někomu ublížit, ať už se jedná o fyzické ubližování v případě šikany, tak psychické ubližování v případě kyberšikany (Šmahaj, 2014). Někdy dochází k prolínání těchto projevů tradiční šikany a kyberšikany, kdy typickým příkladem může být nahrávka, kdy je fyzicky napadán jeden z žáků (Kopecký, Krejčí, 2009–2010). Nyní se blíže podíváme na vybrané **specifické aspekty**, kterými se kyberšikana odlišuje od tradiční šikany.

Místo a čas útoku

U tradiční šikany lze předvídat na jakých místech k ní může docházet (např. škola, hřiště, autobusová zastávka). U kyberšikany stačí, pokud má oběť zapnutý telefon nebo internet (Martínek, 2015). Útočník si nás může najít v kteroukoliv denní i noční dobu. Útoky tak mohou oběť pronásledovat kdykoliv, a to 24 hodin 7 dní v týdnu, 365 dní v roce. Jelikož se ve většině případů setkáváme s kyberšikanou v internetovém prostředí, tak útoky se šíří mnohonásobně rychleji než v reálném životě (Kopecký, Sotkowski, 2015). Během několika okamžiků může být tento urážející materiál rozšířen mezi velké množství uživatelů (MŠMT, 2017).

Anonymita

Pachatel může svou pravou tvář skrývat pod přezdívkou. V tomto virtuálním místě může využívat pro oběť neznámou e-mailovou adresu, skrytá čísla v mobilním telefonu. Oběť nemusí přijít na to, kdo na ni útočí, to v ní vyvolává pocity nejistoty (Martínek, 2015). U pachatele anonymita budí dojem nepolapitelnosti, vzbuzuje to u něj touhu zkoušet ještě horší formy

útoku. Totožnost pachatele se dá vypátrat díky datovým stopám (např. sledování IP adresy, proxy serverů), které tento pachatel v tomto prostředí zanechává. Ke zjištění totožnosti pachatele napomáhá i to, jak jsme si uvedli na začátku této podkapitoly, že kyberšikana se často prolíná s tradiční šikanou (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013). Zajímavé poznatky přinesl projekt *Minimalizace šikany*, kdy v 78 % byla vypátrána totožnost pachatele kyberšikany. Z toho 51 % těchto pachatelů bylo ze stejné třídy jako jejich oběť. Z jiné třídy ale stejné školy pocházelo 27 % agresorů tohoto jevu (MŠMT, 2017).

Proměna agresora

Na rozdíl od reálného světa, ve virtuálním prostředí nezáleží na pohlaví, věku, fyzické síle, sociálním statusu. V kyberprostoru může být útočníkem kdokoliv, kdo umí dobře pracovat s informačními a komunikačními technologiemi (Martínek, 2015).

Diváci a šířitelé (sekundární útočníci)

Pokud je oběť šikanována ve třídě, tak svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je několik desítek lidí. U kyberšikany je tomu jinak, ponižování oběti může dosáhnout stovek, tisíců i milionů sledujících (Dluhošová, 2013). Do tohoto procesu kyberšikanování se mohou zapojit lidé, kteří posílají odkazy dalším uživatelům na stránky, kde se kyberšikana vyskytla. Jedná se o tzv. šířitele kyberšikany, kteří se do děje zapojují, ať už si jsou toho vědomi nebo ne (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

Obtížná rozpoznatelnost

Tento druh kyberšikany nelze odhalit, na rozdíl od šrámů, jenž mohou doprovázet fyzickou šikanu. Naopak může před okolím zůstat dlouho skryta. Tento typ je spojován s psychickým násilím na oběti. Což může způsobovat zranění, která nejsou na prvním pohled viditelná (Eckertová, Dočekal, 2013).

3.3 Podoby kyberšikany

Podle propojení útočníka a jeho oběti rozeznáváme **kyberšikanu přímou** a **kyberšikanu nepřímou**. U první námi zmiňované formy pachatel provádí útoky na oběť přímo, například oběti založí profil, zveřejní její fotografie (MŠMT, 2017). U kyberšikany nepřímé (neboli kyberšikany v zastoupení, *cyberbullying by proxy*) pachatel využije k útoku

někoho jiného. Takováto situace může například nastat, pokud pachatel vnikne na uživatelský účet oběti a začne šířit nevhodný obsah okolí (Martínek, 2015).

Dále rozlišujeme **kyberšikanu veřejnou** a **kyberšikanu soukromou**. Záměrem kyberšikany veřejné je rozšířit obsah mezi velký počet uživatelů. Děje se to prostřednictvím veřejných komunikačních kanálů. Kyberšikana soukromá je založena na komunikaci mezi pachatelem a obětí, aniž by bylo přítomno publikum. Dochází zde k výměně citlivých informací ať už dobrovolně nebo pod nátlakem. V této kategorii se často setkáváme s vydíráním či vyhrožováním. Komunikace se uskutečňuje soukromými komunikačními kanály (MŠMT, 2017).

3.4 Formy kyberšikany

Existuje několik způsobů, jak lze druhým znepríjemnit život. V této podkapitole představíme některé z těchto projevů. Kopecký (2015) uvádí, že kombinací tří složek vzniká konkrétní forma kyberšikany. Za prvé se jedná o **použitou formu psychické šikany**, dále **formu šikanujícího obsahu** a **nástroje šíření kyberšikany**.

Použité formy psychické šikany	Formy šikanujícího obsahu	Nástroje šíření kyberšikany
• Dehonestování (ponižování, nadávání, urážení...) • Pomlouvání • Provokování • Vyhrožování, zastrasování • Vydírání • Obtěžování, pronásledování Atd. _____	• Text • Videozáznam • Audiozáznam • Grafický záznam (fotografie, obrázek, karikatura...) • Volání, prozvánění • Krádež identity Atd. _____	Diskuze, chaty, e-maily, SMS, MMS, Instant messengery, ankety, webové stránky, sociální sítě, virtuální vzdělávací prostředí, online hry, VoIP, mobilní telefony...

Obrázek č. 2: Vznik projevů kyberšikany (Sztokowski, Kopecký, Krejčí, 2013, s. 9)

Vydávání se za někoho jiného (*impersonation*)

Prvním formou je vydávání se za někoho jiného, kdy agresor vystupuje jako oběť. Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy pachatel založí falešný profil a na tomto profilu vystupuje pod identitou oběti. Může tak komunikovat s přáteli oběti a poškodit jejich vztahy (Černá a kol., 2013). Útočník může oběti odcizit heslo k jejímu účtu (např. e-mail, Facebook).

Díky tomu tak agresor může spravovat účet oběti, měnit její profil, odebírat lidi z přátel nebo je naopak přidávat, umisťovat nevhodný obsah (Šmahaj, 2014).

Flaming

Flame v překladu znamená plamen. Flamingem nazýváme hádku, která se děje mezi dvěma či více uživateli. Pokud tato událost trvá delší dobu označujeme ji jako tzv. *flame war* (Černá a kol. 2013). U flamingu se setkáváme s nadáváním, urážkami, a dokonce i výhrůžkami. S tímto projevem se často můžeme například setkat v prostředí diskusních fór, chatovacích místnostech či hrách (Vašutová, 2010).

Pomlouvání (*denigration*)

Jedná se o situaci, kdy agresor zveřejňuje nepravdivé údaje o oběti za účelem poškození její pověsti (Sztokowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

Pronásledování (*cyberstalking*)

Pronásledováním označujeme situaci, kdy jde o sledování oběti či jejich blízkých pomocí moderních komunikačních prostředků. Pronásledování probíhá zasíláním opakujících se výhrůžných zpráv, vydíráním, tímto se snaží u své oběti vyvolat pocity strachu. Dále agresor může svou oběť pomlouvat za vinou poškození jejich vztahů a pověsti (Vašutová, 2010).

Odhalení a podvádění (*outing and trickery*)

Je to situace, kdy jsou zveřejňovány důvěrné informace o oběti se záměrem ji poškodit, např. mohou být zveřejňovány informace týkající se sexuální orientace (Černá a kol., 2013).

Vyloučení (*exclusion*)

Jednou ze základních lidských potřeb je někde patřit. Stejně jako v reálném světě, tak i ve virtuálním může být jedinec vyloučen mimo skupinu, což může mít značný dopad na jeho psychiku (Šmahaj, 2014).

Obtěžování (*harassment*)

Pachatel se snaží vyvést z míry oběť tím, že ji neustále prozváná a telefonuje, opakovaně jí zasílá zprávy (Sztokowski, Kopecký, Krejčí, 2013). Krejčí (2010) upozorňuje, že tato forma chování může přerůst ve *stalking*, kterým označuje nebezpečné pronásledování oběti.

Veselé fackování (*happy slapping*)

Jedná se o situaci, kdy je oběť natáčena v okamžiku, kdy je fyzicky atakována či zesměšňována. Následně je tento záznam publikován na internetu. Původ tohoto jevu lze nalézt u pořadů využívajících skrytou kameru (Vašutová, 2010). V roce 2008 byla ve Velké Británii tato forma útoku poprvé potrestána. Jednalo se o případ, kdy dívka pořizovala na svůj mobilní telefon záznam, jak její spolupachatelé (věk 17 let a 19 let) ubili k smrti muže. Dívka byla za svůj čin odsouzena na dva roky vězení, komplikované k šesti a sedmi letům vězení (Krejčí, 2010).

3.5 Nástroje šíření kyberšikany

Současná doba nabízí mnoho technických prostředků, agresor má tak mnoho možností na výběr, jakými prostředky bude svůj útok realizovat. V této podkapitole si uvedeme vybrané nástroje, které útočníci kyberšikany využívají k páchání tohoto nežádoucího jevu.

Textové zprávy a mobilní telefonáty

Jedním z nástrojů jsou SMS. Agresor může oběti zasílat velké množství SMS, rovněž ji také můžeme poslat obrázky a fotografie s nevhodným obsahem formou MMS (Černá a kol., 2013). Těmito zprávami mohou svou oběť zcela zahltit. Pachatel často ke svým útokům využívá anonymních SIM karet a internetových SMS brán. V porovnání s e-mailovou komunikací jsou SMS zprávy více obtěžující, protože uživatelé mají svůj telefon skoro pořád u sebe.

Co se týče telefonátů, útočník může svou oběť neustále prozvánět a skrývat své číslo, a tím tak maskovat svou pravou identitu. Také si může nainstalovat speciální program, který umožňuje změnit a zastříit hlas. Další možností je, že v telefonátu využívá ticho, se záměrem psychicky ničit svou oběť (Švestková, Soldán, Řehka, 2019).

Instant messaging (IM)

Tato služba umožňuje okamžitou komunikaci. Instant messaging je ve velké oblibě u mládeže. Pro tento způsob nástroje je typická písemná či video komunikace, která se uskutečňuje v reálném čase. V tomto prostředí se může kyberšikana uskutečňovat různými způsoby. Jedním z případů je, že pachatel oběti zasílá výhrůžné zprávy. Další možností je, že pachatel získá heslo oběti a z takto odcizeného účtu rozesílá nevhodný obsah dalším osobám (Šmahaj, 2014).

Sociální sítě

Tento typ nástroje nabízí uživatelům možnost založit si vlastní profil a upravovat si jej dle svých představ. Dále tato služba umožňuje navázat přátelství s dalšími uživateli, vytvářet seznamy přátel, nahrávat a sdílet videa či fotky. Agresor může například k fotografiím, statusům přidávat ubližující komentáře. Může zde dojít k ostrakizaci, jako je například vyloučení ze skupin, událostí, odstranění ze seznamu přátel (Černá a kol., 2013). Rovněž na sociálních sítích není nějak obtížné vytvořit si smyšlený profil a navázat kontakt s obětí pod falešným profilem. To pro agresora znamená zachování anonymity a zároveň mu to umožňuje sledovat svou oběť (Rogers, 2011).

E-mail

Dalším nástrojem jsou e-maily. Často uživatel volí takové servery, na kterých může mít zdarma svou e-mailovou schránku s přístupem na internet. V České republice se například často využívá Seznam.cz, Centrum.cz, Gmail.com. V rámci registrace si uživatel zvolí přezdívku, heslo a podobu, jak bude vypadat jeho e-mailová adresa. Pachatel kyberšikany může proniknout do účtu oběti, vyhledat si její kontakty z adresáře a začít těmito lidem psát zprávy s hanlivým či urážejícím obsahem. Dále tento účet může agresor zrušit nebo tuto adresu může někde registrovat (např. obchodní stránky, stránky se sexuálním obsahem). V dalším případě si může založit e-mail, ve kterém se bude vydávat za někoho jiného a může tak od oběti získat důvěrné informace, které pak může dále publikovat nebo oběť vydírat (Čech, Zvoníčková, 2017).

Webové stránky

Pro agresora není tak obtížné založit oběti webovou stránku, kde lze umístit různé nepravdivé informace, upravené fotografie, videa a další. Pokud agresor vnikl na webovou stránku oběti, může záměrně pozměnit obsah stránky. Součástí webových stránek mohou být i hlasovací ankety, jejichž záměrem je poškození oběti (Šmahaj, 2014).

Chatovací místnosti

Je to komunikační místo, kde chodí lidé záměrně. Velmi často využívají přezdívky (tzv. nickname). Komunikace může probíhat mezi dvěma uživateli, malou skupinkou či každý s každým (Šmahaj, 2014). V tomto prostředí často může dojít k flamingu či vyloučení. Zároveň je to místo, kde se lze snadno vydávat za někoho jiného. Pod falešnou identitou se agresor může vydávat za přítele oběti a dostat důvěrné informace, které je možné zneužít (Černá a kol., 2013).

3.6 Aktéři kyberšikany

Nedílnou součástí kyberšikany jsou její protagonisté, tj. pachatel, oběť. Třetí skupinu tvoří přihlížející. Nyní si jednotlivé aktéry představíme.

3.6.1 Pachatel kyberšikany

Pachatelé tvoří různorodou skupinu lidí. Mezi pachateli nalezneme jak dívky, tak i chlapce. Může jít o jedince, kteří jsou méně zdatní v sociálních vztazích, kteří v reálném životě obtížně navazují vztahy s okolím, jsou stydliví a neprůbojní. Díky anonymitě, kterou online prostředí nabízí, se tyto osoby mohou proměnit v činné až agresivní jedince (Vašutová, 2010). Ale naopak se může jednat o jedince, kteří jsou svým okolím uznáváni a mají mnoho přátel a vyšší sebevědomí (Kopecký, 2018). Dále tímto útočníkem může být člověk, který je obětí klasické šikany. Toto virtuální prostředí mu dává pocit být silnější než v reálném životě (Titmanová, 2019).

Typologie agresora

Jednou z možných klasifikací je dělení agresorů do čtyř skupin podle toho, co je vede k páčání kyberšikany.

1. Pomstychtivý anděl

Typ tohoto kyberagresora bere spravedlivost do svých rukou. Jedním z důvodů je, že on sám byl v minulosti terčem kyberšikany či klasické šikany. Bere kyberšikanu jako své právo pomstít se druhému za to, co se mu kdysi událo. Další možností je, že tento typ se snaží ochránit své přátele, kteří se také stali obětí tohoto nebezpečného jevu (Hollá, 2016). Tito pomstychtiví andělé většinou útočí sami, ale mohou do tohoto procesu zapojit další osoby, které se také rovněž v minulosti staly obětí nyní již šikanovaného jedince (Kopecký, 2018).

2. Toužící po moci

Agresor tohoto typu chce dávat na odiv autoritu a dokazovat tak ostatním, že je dostatečně silný a mocný (Hollá, 2016). Snaží se druhé ovládat prostřednictvím strachu a ke své činnosti vyžaduje publikum, které nemusí být moc velké, stačí pár přátel nebo spolužáků. U publika se snaží vyvolat zpětnou vazbu (Vašutová, 2010).

3. Zlé dívky

Tito pachatelé útočí, protože se nudí a hledají rozptýlení. Podle realizovaných výzkumných šetření jsou pachatelkami především děvčata, která se také zaměřují ve většině případů na dívky (Hollá, 2016). Tato kyberšikana je uskutečňována ve skupině a je plánovaná (Martínek, 2015). Agresor vyžaduje publikum a jeho záměrem je především pobavit se na účet oběti a mít tak obdiv okolí (Kopecký, 2018).

4. Neúmyslný agresor

Sám sebe nepovažuje za agresora. Jeho reakce jsou ve vzteku anebo když jsou frustrováni (Vašutová, 2010). Často nevystupují pod svou pravou identitou a mohou tak posílat nepříjemné zprávy dalším uživatelům. Neuvědomují si následky svých činů. Nedochozí jim, že jsou jejich činy závažné. Jejich motivy se dají vyjádřit slovy „můžu“ a „legrace“ (Kopecký, 2018).

3.6.2 Oběť kyberšikany

Stejně jako u agresorů, taky u obětí existuje jistá typologie. Můžeme rozlišovat **oběti pasivní** a **oběti provokatéry**. Do první kategorie řadíme ty oběti, které jsou plaché, stydlivé, nejisté. Dále se může jednat o lidi s nedostatečným sebevědomím, méně fyzicky zdatné či atraktivní. Oběti provokatéři jsou charakterističtí svou hyperaktivitou, impulsivitou, často jsou považováni za ty jedince, kteří si šikanu zaslouží, nemají moc přátel a jsou neoblíbení (Kopecký, 2015).

Výzkumníci uvádějí, že oběťmi kyberšikany bývají ti jedinci, kteří častěji a dlouho využívají internet. Více užívají komunikaci na sociálních sítích nebo prostřednictvím instant messengerů. Na internetu často navštěvují místa, kde lze nalézt nežádoucí obsah (extremistické skupiny, pornografické stránky atd.). Zde tak hrozí větší riziko, že mohou narazit na potenciálního agresora (Černá a kol., 2013).

Dopad kyberšikany na oběť

Tato zkušenost s kyberšikanou může mít nepříznivé dopady na oběť. Pachatel kyberšikany nevidí reakce oběti, snadno tak ztrácí zábrany a snižuje se u něj sociální zodpovědnost (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

U oběti se objevují pocity **pláče, smutku, vzteku, strachu**. Velmi častým pocitem je **bezmoc**. Kyberšikanovaný není schopen urážející obsah vymazat a jeho šíření zastavit.

Nemá tak přehled o tom, kdo tento nežádoucí obsah viděl, kdo si jej uložil do počítače. Pokud se podaří tento hanlivý materiál ze serveru odstranit, není i tak jisté, že se znovu někde na dalším serveru neobjeví (Černá a kol., 2013).

Dále Gajdošová (2011) uvádí výčet následků, se kterými se oběť může potýkat. První z nich jsou **dlouhotrvající negativní myšlenky**, kdy do této kategorie můžeme zařadit dlouhodobé depresivní stavy, duševní nestabilitu oběti. Další změnou je **sociální izolace oběti a vyhýbavost**, kdy oběť změní své obvyklé chování, kdy oběť ve snaze zamezit další útokům náhle přestane používat mobil, sociální síť, které doposud ve velké míře využívala. Především u děvčat se můžeme setkat s tím, že nechtějí navazovat další přátelské vztahy, nechtějí se stýkat s dosavadními přáteli. **Ovlivnění chování a účast ve škole** jsou jedním z dalších následků, kdy se jedná o pokles výkonnosti ve výuce, záškoláctví, absence ve škole. Mohou se objevit **zástupné aktivity v chování oběti**. Pod těmito aktivitami, které odvádí pozornost, si můžeme představit zvýšenou konzumaci sladkého, bagatelizaci či sklon k návykovým látkám (alkohol, drogy). Dalším je **změna fyzických projevů**, což se může projevit poklesem i příbytkem hmotnosti, nevolností, vyčerpáním organismu.

Následky kyberšikany mohou mít na oběť i ten nejzávažnější dopad. V závažných případech může **skončit až sebevraždou**. V České republice zatím k případu sebevraždy nedošlo (Šmahaj, 2014).

3.6.3 Přihlízející kyberšikany

Kromě výše uvedených aktérů nelze opomenout tu část účastníků, kteří mohou kyberšikaně přihlížet. Kyberšikana může probíhat skrytě, kdy kromě oběti nemusí nikdo další vědět, co se děje. Může probíhat soukromě např. prostřednictvím e-mailu mezi obětí a agresorem a nikdo jiný se o tom nemusí dozvědět. Jestliže se ostatní stanou přihlízejícími takového útoku, mohou například této situaci přihlížet v přítomnosti oběti, kdy ji například někdo v reálném čase rozesílá prostřednictvím moderních technologií zprávy s hrubým obsahem. Nebo se tyto přihlízející mohou ocitnout na druhé straně, v přítomnosti agresora, který tyto zprávy s takto hrubým obsahem rozesílá (Černá a kol., 2013).

Dalším způsobem je, že tomuto jevu se dá přihlížet, aniž bychom byli ve fyzické přítomnosti oběti a agresora. Můžeme například pozorovat, jak u někoho na facebookovém profilu přibývají informace s urážlivým obsahem. Dále lze tomu jevu přihlížet, aniž bychom tušili, kdo je agresor a oběť. Může se například jednat o blog, na který jsme náhodně narazili, který je zaměřen urážlivě proti někomu jinému (Černá a kol., 2013).

Jak jsme si již uvedli, kyberšikaně může přihlížet několik desítek, stovek až milionů sledujících. V souvislosti se šířením kyberšikany se tak hovoří o **virové povaze** tohoto nežádoucího jevu. Svědci nemusí jen pasivně přihlížet tomu, co se děje ale mohou se tak do procesu kyberšikany sami zapojit. Tím, že nežádoucí materiál sdílí, dále se stávají agresory (Vašutová, 2010).

3.7 Právní rámec kyberšikany

V této poslední podkapitole si představíme, jak na kyberšikanu nahlíží česká legislativa. Například ve Spojených státech amerických (USA) je od roku 2006 kyberšikana označována za federální zločin. V americkém státě Nevada je od roku 2010 kyberšikana považována za trestný čin (Šmahaj, 2014). V českém právním systému není kyberšikana trestným činem, ale její projevy mohou naplňovat znaky protiprávního jednání.

Zde uvádíme vybraný přehled paragrafů **trestního zákoníku** (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů), kterých se kyberšikana týká. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (2016) uvádí přehled vybraných protiprávních trestních jednání trestního zákoníku (TZ), které mají souvislost s kyberšikanou:

- účast na sebevraždě (§ 144 TZ),
- porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ),
- pomluva (§ 184 TZ),
- šíření pornografie (§ 191 TZ),
- výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ),
- nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ).

Vašutová (2010, s. 109) ještě doplňuje tato výše zmíněna protiprávní jednání o čin vydírání (§ 175 TZ), neoprávněné nakládání s osobními údaji (§ 180 TZ), podvod (§ 209 TZ), neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 TZ), nebezpečné vyhrožování (§ 353 TZ), podněcování k nenávisti vůči skupině osoby, omezování jejich práv a svobod (§ 356 TZ).

Nejen trestní zákoník se zabývá kyberšikanou, existují další dokumenty, které souvisejí s tímto nežádoucím jevem, jedná se například o Listinu základních práv a svobod,

Úmluva o právech dítěte, školský zákon, občanský zákoník, zákon o ochraně osobních údajů, zákon o sociálně-právní ochraně dětí atd. (Krejčí, 2010).

Trestní odpovědnost

Tato diplomová práce se zabývá žáky střední školy, což jsou osoby starší 15 let. Mezi 15–18 rokem se jedinec označuje jako **mladistvý**. Trestní odpovědnost je posuzována soudy pro mládež, kdy se přihlíží na mravní a rozumovou stránku osobnosti, proti které je trestné řízení vedeno. Je to upraveno zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (Šmahaj, 2014). Pokud dojde ke spáchání trestného činu osobou, která již dovršila 18 rok, je tato osoba trestně odpovědná a posuzuje se běžným způsobem v trestním řízení (Blažková, 2011).

Tato celá třetí kapitola se podrobně věnovala kyberšikaně. Na začátku jsme si kyberšikanu charakterizovali, uvedli jsme si, jaký je vztah mezi kyberšikanou a šikanou. Popsali jsme si podoby, formy a prostředky šíření kyberšikany. Dále jsme hovořili o aktérech kyberšikany. A závěr této rozsáhlé kapitoly se zaměřil na legislativní rámec vztahující se ke kyberšikaně v České republice. Dále následuje čtvrtá kapitola, která bude zacílena na psychologické znaky žáka střední školy, jelikož tito žáci jsou námi zkoumanou skupinou v této diplomové práci.

4 Psychologické aspekty žáka střední školy

Ve třetí kapitole jsme charakterizovali kyberšikanu. Účelem této předposlední kapitoly teoretické části je popsat vývojové změny, kterými si prochází námi zkoumaná skupina, což jsou žáci střední školy. Osobu středoškoláka bychom podle vývojové psychologie zařadili do **období adolescence**, což je zcela nepochybně velmi významná a formující etapa v jedincově životě.

Označení adolescence pochází z latinského slova **adolescens**, což v překladu znamená dospívající, mladý. Je to několikaleté období, kdy se **z dětského jedince stává dospělý člověk** (Thorová, 2015). Obdobně toto období, které souvisí s druhým desetiletím života jedince, charakterizuje Vágnerová (2012), kdy se jedná o **fázi přechodu do dospělosti**.

Jestliže se podíváme na periodizaci období adolescence, tak se u různých autorů liší. Jedno z vymezení adolescence přináší Petr Macek (2003), který toto období kategorizuje do tří etap, a to časnou adolescenci (10–13 let), **střední adolescenci** (14–16 let) a **pozdní adolescenci** (17–20 let). Dále Říčan (2014) toto období vymezuje od 15 do 20–22 let věku člověka. Jinak se k této periodizaci tohoto období staví Thorová. Thorová označuje adolescenci jako období pozdního dětství a vymezuje jej od 12/13 let do 19 let (Thorová, 2015). Vágnerová (2012) hovoří o období dospívání, které časově vymezuje od 10 do 20 let života. Dospívání dále dělí do dvou fází, a to raná adolescence a pozdní adolescence. První fází je raná adolescence, též označována jako pubescence. Je to přibližně období mezi 11 až 15 rokem. Druhou fází je **pozdní adolescence**, která se zaměřuje na dalších pět let života, což je období od 15 do 20 let.

V tomto období dochází k jistým proměnám. Zacharová (2012) popisuje čtyři mezníky, kterými se toto období vyznačuje. Prvním mezníkem je ukončení povinné školní docházky, dalším mezníkem je první pohlavní styk. Rovněž se v tomto období dovršuje příprava na budoucí povolání. Výjimku ovšem tvoří jedinci, kteří se na budoucí povolání připravují vysokoškolským studiem. Neméně důležitým mezníkem je dosažení plnoletosti.

Na začátku vstupu do fáze adolescence jedinci **pohlavně dozrávají**, což souvisí s vlastností, kdy je jedinec schopen zplodit a přivést na svět potomky (Dolejš, Orel, 2017). Co se týče **tělesného vývoje** v tomto období, tak postava chlapců nabírá mužských rysů a získává dospělé proporce. U dívek se postava zaobluje a stává se tak ženskou (Skorunková, 2011). V tomto období klade právě jedinec důraz na **fyzickou sílu a atraktivitu**.

Svým vzhledem se může jedinec v tomto období až přehnaně zaobírat. Svůj zevnějšek může srovnávat s aktuálním přijímaným ideálem ve společnosti. Pokud jedinec zapadá mezi přijímané ideály krásy, pomáhá to adolescentovi k dosahování sebevědomí a úspěchu u druhého pohlaví (Zacharová, 2012). Pokud adolescentův vzhled neodpovídá těmto společensky uznávaným normám, může to vnímat jako nespravedlnost. V jistých životních okamžicích, kde vzhled hraje značnou úlohu, může pociťovat zklamání, úzkost a napětí. Popřípadě může na tuto situaci reagovat vztekem či zlostí a v některých případech dokonce autoagresí (Vágnerová, 2012).

Dále jsou pro adolescenta významné **vrstevnické vztahy**. Kontakt s vrstevníky pomáhá adolescentovi formovat osobnost a jeho chování. Dále těmito vztahy rozvíjí schopnost kooperace a **pomáhají k odpoutání se od rodičů**. Vrstevníci rovněž poskytují citovou podporu a ujišťují jedince o jejich významu pro druhé (Thorová, 2015). Tyto vztahy pomáhají jedinci naplňovat jeho potřeby jako je jistota a bezpečí, pochopení či smysluplné učení (Dolejš, Orel, 2017).

Další podstatnou úlohou tohoto období je, že jedinec začíná projevovat zájem o opačné pohlaví. Takže krom přátelských vztahů začínají nabývat na významu i **vztahy partnerské** (Vymětal, 2004). Na počátku adolescence jsou navazovány vztahy mezi chlapci a děvčaty. Ovšem v tomto období se tyto **první lásky** vyznačují jistou proměnlivostí a nestálostí a zanechávají v adolescentovi intenzivní prožitek. Promiskuitní chování je pro toto období zcela typické. Toto stádium můžeme označit jako **heterosexuální polygamní fázi** (Langmeier, Krejčířová, 2006). Součástí těchto partnerských vztahů je i **první sexuální styk**. Jak jsme si již uvedli, první sexuální styk je jeden z významných mezníků tohoto období a většinou k němu v průměru dochází mezi 17. a 18. rokem života adolescenta. Tento důležitý krok má pro jedince nejen význam biologický, ale i význam sociální, čímž si chtějí jedinci zvýšit prestiž ve skupině (Vágnerová, 2012). Teprve později jsou partnerské vztahy stabilnější a založeny na hlubokém citu a porozumění. Tato fáze se označuje jako **etapa zamilovanosti**, která může směřovat ke vzniku manželství a vlastní rodiny (Říčan, 2014).

Z hlediska zaměření naší práce je nutné podotknout, že s rozvojem moderních technologií se i formují **vztahy ve virtuálním prostředí**. Adolescentům tento virtuální svět dává prostor k experimentům se svou identitou, rovněž toto místo umožňuje výměnu názorů. Toto prostředí může přispět k osobnímu růstu a emoční opoře jedince, ale na druhou stranu přináší i svá **rizika**, například v podobě kybergroomingu či **kyberšikany**. Pohoršující obrázky, nepříjemné komentáře či videa mohou značně narušit utváření identity, která je důležitá pro adolescentního období (Thorová, 2015).

Dalším podstatným rysem tohoto období, jak jsme si již uvedli v předešlém odstavci, je utváření vlastní **identity**. Mladý jedinec se zabývá otázkou hledání odpovědí na otázky, jako jaký jsem, kam patřím, kam směřuji, jaké hodnoty jsou pro mě v životě důležité. Jedinec by měl tak poznat dobře své meze a i možnosti, přijmout svou jedinečnost, a to i s ohledem na některé omezení a nedostatky (Langmeier, Krejčířová, 2006). S tímto vytvářením vlastní identity vznikají problémy, které jsou označovány pojmem **adolescentní krize** (Skorunková, 2011).

Identitou se zabývala i Američanka Ruthellena Josselsonová. Tato klinická psycholožka se zaměřila na utváření identity žen a adolescentů. Popsala čtyři stupně vývojového procesu, které pojmenovala individuace. Z hlediska zaměření naší diplomové práce, jsou pro nás stěžejní poslední dvě stádia. Předposlední stádium označuje jako **fázi sblížení s přáteli** (16–17 let). Dochází zde ke zlepšení vztahů s rodiči. V tomto období jsou důležité přátelské a erotické vztahy. Posledním stupněm je **konsolidace vztahu k sobě** (18 let až konec dospívání), kdy dochází k ustálení názorů vůči sebe samému, okolí a budoucnosti. Zároveň se u adolescenta utváří pocit autonomie a jedinečnosti (Thorová, 2015).

V této předposlední kapitole teoretické části jsme si charakterizovali vybrané vývojové změny, které nastávají v období adolescence. Zaměřili jsme se především na změny, co se týče citového a sociálního vývoje. V rámci této čtvrté kapitoly jsme si uvedli, že jedinci v tomto období vytvářejí vztahy. Tyto vztahy mohou také navazovat ve virtuálním prostředí, kde se mohou setkat s kyberšikanou, což je zásadní informace z hlediska zaměření této diplomové práce. Následovat již bude poslední pátá kapitola teoretické části. Tato část se bude zabývat prevencí, která je velmi klíčovou složkou, co se týče námi zkoumaného fenoménu kyberšikany.

5 Preventivní opatření rizikového chování

V předchozích kapitolách jsme si uvedli, jak nebezpečná může být pro člověka kyberšikana. Poslední kapitola teoretické části bude věnovaná preventivním opatřením, jelikož včasná prevence je podstatnou činností, která může dopomoci ke snížení výskytu nežádoucích rizikových jevů.

Pokud se zaměříme na význam slova prevence, tak Pedagogický slovník vymezuje prevenci jako „*soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům, zejména onemocnění, poškození, sociálně-patologickým jevům*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 178). Prevence se dělí na **prevenci primární**, **prevenci sekundární** a **terciální prevenci** (Martanová, 2014).

5.1 Systém primární prevence rizikového chování

V této diplomové práci bude věnována pozornost **primární prevenci**. Miovský a kol. (2015, s. 28) definují primární prevenci rizikového chování jako „*jakýkoliv typ výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky*“.

V České republice probíhá koordinace této primární prevence na dvou úrovních. V obou těchto úrovních hraje zásadní roli Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR). První **horizontální úroveň** je založena na spolupráci MŠMT s dalšími ministerstvy (Ministerstvo dopravy, Ministerstvo zdravotnictví atd.) a ústředními orgány státní správy. Ve druhé **vertikální úrovni** tento resort školství spolupracuje s krajskými školními koordinátory prevence a metodiky v prevence v pedagogicko-psychologických poradnách. A prostřednictvím těchto orgánů koordinuje i práci školních metodiků prevence ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2019).

Členění primární prevence rizikového chování

Tento druh prevence dále členíme na **prevenci nespecifickou** a **specifickou**. **Nespecifická prevence** nemá přímou vazbu na konkrétní druh rizikového chování. Prevence tohoto druhu se soustřeďuje na činnosti, které podporují zdravý životní styl a kladné

chování. Do této kategorie spadají například volnočasové, sportovní aktivity. Oproti tomu **specifická prevence** je již přímo zacílena na omezení přítomnosti výskytu jednotlivých forem rizikového chování. Tuto specifickou prevenci dále členíme do tří podkategorií, a to na **všeobecnou primární prevenci**, **selektivní primární prevenci** a **indikovanou primární prevenci** (MŠMT, 2010). Tyto kategorie prevence jsou vymezeny v závislosti na tom, jaká je cílová skupina a její míra ohrožení výskytu rizikového chování (Martanová, 2014).

Jak jsme již uvedli, prvním stupněm je **všeobecná primární prevence**. Tento druh preventivních opatření se orientuje na běžnou širokou populaci lidí. Bere ohled na věkové složení, případně sociální a další faktory. Pro tento druh prevence jsou typické programy pro více osob jako je např. školní třída (Hutyrová, Růžičková, Spěváček, 2013).

Dalším druhem je **selektivní primární prevence**. Ta se soustřeďuje na ty osoby, u kterých lze pozorovat faktory, díky kterým se může u jedince rozvinout nějaká z forem rizikového chování. Tento druh prevence je uskutečňován v malých skupinkách nebo se zde pracuje s jednotlivcem (Martanová, 2014).

Poslední námi uváděná **indikovaná primární prevence** se už zaměřuje na ty osoby, u kterých se nachází velké riziko působnosti rizikových faktorů nebo už byl u nich zaznamenán výskyt nějaké z forem rizikové chování (Hutyrová, Růžičková, Spěváček, 2013).

5.2 Primární prevence v podmínkách školy

Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů) uvádí v prvním odstavci § 29, že „*školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů*“ (Zákon č. 561/2004 Sb.).

K tomuto předcházení nežádoucích jevů ve školním prostředí se vztahují **stěžejní dokumenty**. Již v prvním kapitole naší práce jsme se zmínili o dokumentu **Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2019–2027**. Tato významná koncepce navazuje na Národní strategii primární prevence rizikového chování na období 2013–2018. Jako hlavní cíl si tato strategie klade snížit vznik a míru výskytu rizikového chování u dětí a mládeže. Tato Národní strategie pro roky 2019–2027 obsahuje krom hlavního cíle základní terminologii vztahující se k rizikovému chování, principy strategie (zásady primární prevence), legislativu, financování atd. (MŠMT, 2019–2027).

Dalším dokumentem, vztahující k problematice rizikového chování, je **Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)**. Toto doporučení definuje základní terminologická východiska, charakterizuje jednotlivé subjekty v rámci systému prevence, dále popisuje minimální preventivní program a zabývá se doporučenými postupy pro školy a školská zařízení při výskytu vybraného rizikového jevu u dětí a mládeže (MŠMT, 2010). K tomuto dokumentu náleží i 22 příloh zaměřených na různé projevy rizikového chování. Konkrétní doporučení týkající se kyberšikany nalezneme v Příloze č. 7 s názvem **Kyberšikana a další formy kybernetické agrese (č.j.: MSMT-32550/2017-1)**, jejími autory jsou Kamil Kopecký a René Szotkowski (MŠMT, 2017).

Klíčovým dokumentem je **Minimální preventivní program (MPP)**. Vede jedince k zdravému životnímu stylu. Dále MPP zaměřuje svou pozornost na osobnostní a sociální rozvoj žáků a v neposlední řadě se také soustřeďuje na sociálně komunikativní dovednosti žáků. Tento důležitý dokument je vytvářen školním metodikem prevence ve spolupráci s dalšími pedagogickými pracovníky za podpory vedení školy. Tento program se vytváří na období jednoho školního roku a kontrolním orgánem je Česká školní inspekce (Miovský a kol., 2015).

5.2.1 Poradenské služby ve škole

Jelikož obor, který studuji je orientován na poradenství, je žádoucí, abychom se zmínili o poradenských službách ve školách, které zabezpečuje **školní poradenské pracoviště (ŠPP)**.

Toto pracoviště realizuje poradenské a konzultační služby pro žáky, jejich zákonné zástupce a pedagogy (Zapletalová, 2020). Osobami, které zpravidla realizují tyto služby jsou **školní metodik prevence a výchovný poradce**. Dále se v těchto službách mohou angažovat **školní psycholog, školní speciální pedagog**. Jednou z činností, na kterou se toto pracoviště zaměřuje podle druhého odstavce §7 **vyhlášky č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, je „*předcházení všem formám rizikového chování včetně různých forem šikany a diskriminace*“ (Vyhláška č. 72/2005 Sb.). Odpovědnost za poskytování těchto poradenských služeb ve školním poradenském pracovišti náleží řediteli, popřípadě zástupci ředitele. Odbornou a také metodickou podporu realizují ve spolupráci s dalšími specializovanými pracovišti, jako jsou pedagogiko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a střediska výchovné péče (Zapletalová, 2020).

Jak jsme se již zmínili, důležitou roli v poradenském týmu ve škole zpravidla zastávají školní metodik prevence a výchovný poradce, proto si nyní blíže popíšeme jejich činnosti.

▪ **Výchovný poradce**

Jeho standardy činnosti jsou uvedeny v *první části přílohy č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb.*, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. V rámci své působnosti vykonává poradenské činnosti, dále metodické a informační činnosti (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

▪ **Školní metodik prevence**

Jak tomu bylo u výchovného poradce, tak jsou vymezeny standardní činnosti i školního metodika, které jsou definovány v *příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb.*, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a to v její *druhé části*. Metodik zajišťuje metodické a koordinační činnosti, informační a poradenské činnosti (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Kopecký (2015) uvádí, že profese metodika prevence je těžká. Tato osoba musí znát velké množství informací a dovedností z různých oborů. Zároveň by měl by mít přehled o nových trendech, které se týkají rizikového chování, což znamená, že by měl sledovat trendy související se nežádoucím chováním v oblasti informačních technologií. Jelikož je tato osoba značně profesně zatížena, tak se nabízí možnost obrátit se na projekty, realizované státními, či soukromými institucemi. O těchto projektech budeme dále hovořit v poslední podkapitole této teoretické části práce.

V neposlední řadě je důležité se zmínit o uplatnění **sociálního pedagoga** ve školském systému. Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice usiluje o prosazení profese sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících a do katalogu prací (Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2020). O významu profese sociálního pedagoga ve škole se zmiňuje Bakošová (2005, s. 149). Jeho působení ve škole zahrnuje do desetibodového programu.

1. Zajistit v prostředí školy solidaritu se žáky, kteří jsou na okraji pozornosti.
2. Podporovat autoritu učitelů.
3. Posilovat demokracii ve škole a třídách.
4. Zaručit ochranu před masmediálním násilím.
5. Zajistit dozor ve škole.

6. Pracovat s agresory.
7. Pracovat s oběťmi šikany a násilí.
8. Analyzovat spolu se žáky případy šikanování.
9. Koordinovat a řídit práci s rodiči.
10. Koordinovat a řídit spolupráci s policií, sociálními pracovníky, psychology a lékaři apod.

Kraus (2014) uvádí, jak by měla práce sociálního pedagoga ve škole vypadat. Jeho výkon by měl být založen na empatii a porozumění problémů žáka. Dále by se měla jeho práce vyznačovat autentickým vystupování, uměním naslouchat. Rovněž by měl umět navodit důvěrnou atmosféru a zbavovat strachu žáky u svěřování se s problémem. Tento autor uvádí, že se sociální pedagog musí zdržet moralizování a mentorování. Tato osobnost by měla vyzdvihovala pozitivní stránky osobnosti a kladně motivovat jedince při zvládání školních povinností.

5.3 Prevence v rámci vybraných projektů

V boji proti kyberšikaně a dalším rizikovým jevům se také angažují i organizace zaměřené na tuto problematiku. V současné době existuje v České republice několik projektů, jako příklad můžeme uvést tyto níže uvedené.

Projekt E-Bezpečí

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (Centrum PRVoK) realizuje projekt E-Bezpečí zaměřený na prevenci, edukační činnosti, výzkumné projekty a poradenství v oblasti internetového rizikového chování. Krom kyberšikany se tento celorepublikový projekt specializuje na sexting, kybergrooming, kyberstalking a stalking, youtubering, online zavislosti apod. Mezi cílovou skupinu tohoto projektu patří žáci základních a středních škol, pedagogové, preventisté sociálně patologických jevů, policisté, rodiče atd. E-Bezpečí je podporováno ústředními orgány státní správy, a to Ministerstvem vnitra České republiky (MV ČR) a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR) a Policií ČR. Projekt sehrává klíčovou roli v oblasti prevence online kriminality a v roce 2015 se stal vítězem národního kola Evropské ceny prevence kriminality MV ČR (E-Bezpečí, 2008–2020).

Nebud' obět'!

Projekt započal svou činnost v roce 2009 a seznamuje účastníky o nástrahách internetu a komunikačních technologií. Mezi aktivity, které projekt realizuje, patří edukační akce, přednášky, školení, mediální kampaně, natáčení tematických videoklipů a atd. Krom dětí jsou jejich cílovou skupinou rodiče, učitelé, vedoucí pracovníci, dále úředníci školských odborů v rámci statutárního města Ostrava a Moravskoslezského kraje a knihovníci města Ostravy. Do svých činností aktivně realizátoři zapojují žáky druhého stupně ZŠ a žáky SŠ a učňovských odborů (Nebud' obět'!, 2010–2020).

Internetem Bezpečně

Tento projekt, který realizuje nezisková organizace you connected, z. s., si klade za úkol zvyšovat informovanost uživatelů o nástrahách internetu za pomoci vzdělávacích akcí. Projekt nabízí tyto vzdělávací akce: obecná nebezpečí virtuálního světa, kyberšikana, online nákupy atd. Přednášky jsou uzpůsobeny dané cílové skupině. Do skupin, na které se tento projekt zaměřuje, patří děti a studenti, odborná veřejnost (policisté, zaměstnanci OSPOD, pedagogové), široká veřejnost (senioři, rodiče), zaměstnanci firem (Internetem Bezpečně, 2018).

Národní centrum bezpečnějšího internetu (NCBI)

Na závěr si uvedeme neziskové vládní sdružení, které vzniklo v roce 2006 jako Online Safety Institute, kdy v roce 2011 byl přejmenován na nynější název Národní centrum bezpečnějšího internetu. Účelem je vést osoby k bezpečnému užívání internetu, moderních technologií a minimalizovat tak rizika spojené s jejich užíváním. Realizátoři uspořádávají konference, semináře, přednášky zaměřené na tuto tematiku. NCBI realizuje projekty Bezpečně online, eSafety Label (Národní centrum bezpečnějšího internetu, 2020).

V poslední kapitole teoretické části jsme si představili systém prevence rizikového chování, který je pro oblast naší zkoumané problematiky klíčovou složkou, díky níž je možné značně snížit míru výskytu jak kyberšikany, tak i dalších forem rizikového chování. Touto kapitolou jsme tak uzavřeli teoretickou část naší diplomové práce. Nyní již bude následovat část empirická, kterou začneme pohledem na dosavadní vybrané výzkumné šetření vztahující se k problematice kyberšikany.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

Druhá část naší diplomové práce je část empirická. Tato druhá část navazuje na teoretické poznatky předešlé části. Empirická část se skládá ze **čtyř kapitol**. V **šesté kapitole** se budeme zabývat zhodnocením aktuálního stavu zkoumané problematiky, kde budou představena vybraná výzkumná šetření týkající se kyberšikany, která se uskutečnila v zahraničí a České republice. **Sedmá kapitola** bude zaměřena na naše vlastní výzkumné šetření. V této kapitole si charakterizujeme cíle, otázky a hypotézy výzkumného šetření. Dále si v této kapitole představíme výzkumný vzorek a metodu výzkumného šetření. V **osmé kapitole** budou prezentovány výsledky námi realizovaného výzkumného šetření kyberšikany u vybraných žáků středních škol. Poslední **devátá kapitola** bude věnována diskusi, kde porovnáme výsledky našeho výzkumného šetření s vybranými výsledky výzkumných šetření, které se uskutečnily v minulých letech.

6 Zhodnocení dosavadních poznatků o zkoumané problematice

V teoretické pasáži jsme se dozvěděli o tom, že kyberšikana je nebezpečná a může zanechat nepěkné následky. Ve světě se fenoménu kyberšikany věnuje velká pozornost. Před zahájením našeho výzkumného šetření si v této části práce představíme vybraná výzkumná šetření, která se tématem kyberšikany zabývaly a přinesly v oblasti tohoto nebezpečného fenoménu další poznatky. Nejprve se seznámíme s daty, které přinesly zahraniční výzkumy, poté se budeme věnovat údajům, které byly zjištěny na území naší země.

Jedním z výzkumných šetření, které se uskutečnilo mimo Evropu byl **The Annual Bullying Survey 2013** realizovaný organizací Ditch the Label. Výzkumné šetření bylo uskutečněno ve spolupráci s Habbo hotel, online komunitou zaměřenou na dospívající. Sběr dat probíhal od srpna 2013 do září 2013. Do tohoto výzkumného šetření se celkem zapojilo 10 008 respondentů (67 % z Velké Británie, 17 % z USA, 12 % z Austrálie a 4 % pocházelo z jiných zemí). Věkové složení respondentů bylo od 13 do 22 let, přičemž průměrný věk dotazovaných činil 16,4 let. Z výsledku vyplynulo, že 7 z 10 dotazovaných se stalo obětí kyberšikany. 20 % dotazovaných zažívá kyberšikanu denně. Kyberšikana se nejčastěji vyskytuje na sociálních sítích. Sociální síť Facebook používá 75 % respondentů z toho 54 % má zkušenosti s kyberšikanou na této síti. Dále se kyberšikana vyskytuje na sociální síti Twitter. Tuto síť využívá 43 % dotazovaných a 28 % uživatelů zde zažilo kyberšikanu (Ditch the Label, 2013).

Na Slovensku v roce 2015 realizovala výzkumné šetření kyberšikany Katarína Hollá na vzorku 1 619 respondentů ve věku od 11 do 18 let. Nejčastěji ke kyberšikaně docházelo u chlapců ve věku 17 let. Formami útoku, které chlapci (pachatelé kyberšikany) využívali byly osočující urážky na internetu (28,9 %), posílání nepravdivých informací (24,3 %) a sdílení kompromitujících fotografií (19,6 %). U děvčat mezi nejčastější formy kyberšikany patřilo zveřejnění nepravdivých informací (17,9 %), zasílání urážejících zpráv a komentářů (17,6 %) (Hollá, 2015).

Další ze zahraničních poznatků přináší americké výzkumné šetření z **Pew Research Center**. Do tohoto výzkumného šetření se zapojilo 743 respondentů ve věku 13 až 17 let. Sběr dat probíhal od března 2018 do dubna 2018. Výzkumné šetření ukázalo, že 59 % dotazovaných má zkušenost s kyberšikanou nebo obtěžováním. S urážkami se setkala 42 %

respondentů, s šířením nepravdivých informací poškozujících pověst má zkušenost 32 % respondentů, 16 % dotazovaných má zkušenost s vyhrožováním (Anderson, 2018).

Jedny z nejaktuálnějších informací přinesl výzkumné šetření z **Cyberbullying Research Center**. Sběr dat pro toto výzkumné šetření proběhlo v USA v dubnu 2019. Do výzkumného šetření se celkem zapojilo 4 972 respondentů ve věku 12 až 17 let. Z výsledků vyplývá, že 36,5 % respondentů zažilo během svého života kyberšikanu. V rámci posledních 30 dnů má 24,9 % dotazovaných zkušenost s urážlivými komentáři. Necelých 15 % dotazovaných se přiznalo k tomu, že během svého života páchali kyberšikanu na ostatních (Patchin, 2019).

Již přes 10 let (od roku 2009) se na území naší České republiky realizují výzkumná šetření zaměřená na rizikové chování v prostředí internetu pod záštitou projektu E-Bezpečí. Výzkumná šetření **Nebezpečí elektronické** (v pozdějších letech **internetové**) **komunikace** se zaměřují na nežádoucí jevy ve virtuálním prostředí jako je například námi zkoumaná **kyberšikana**, sexting či virtuální komunikace s neznámými osobami (kybergrooming).

Prvním výzkumným šetřením bylo **Nebezpečí elektronické komunikace**. Do tohoto výzkumného šetření se zapojilo celkem 1 925 respondentů základních a středních škol ze všech krajů České republiky. Sběr dat pro toto šetření probíhal od začátku září do konce listopadu 2009. S rolí oběti kyberšikany má zkušenosti 46,8 % dotazovaných žáků. Oběťmi se staly častěji dívky než chlapci a to v 51,3 % případů. Nejčastěji se dotazovaní žáci setkávají s verbální agresí, tuto odpověď uvedlo necelých 16 % dotazovaných. Každý třetí respondent uvedl, že se stal původcem kyberšikany (27,8 %). Útoky uskutečnili častěji chlapci než dívky (52 %). Nejčastěji útoky realizovali chlapci ve věku u 15–17 let, a to v 37,3 % případech (Kopecký, Krejčí, 2009–2010).

Dalším v pořadí bylo výzkumné šetření **Nebezpečí elektronické komunikace II**. Do tohoto výzkumného šetření, které probíhalo od listopadu do prosince 2010, se zapojilo celkem 12 533 respondentů ze základních a středních škol z České republiky. Do pozice oběti se dostalo 59,38 % respondentů. Nejvíce se žáci setkali s verbální agresí (34,39 %) a prolomením účtu (32,78 %). 41,08 % respondentů se přiznalo, že se stalo původcem kyberšikany (Kopecký, Krejčí, 2010–2011).

V rámci projektu E-Bezpečí následoval výzkumné šetření **Nebezpečí internetové komunikace III**. Tohoto třetího celorepublikového výzkumného šetření se zúčastnilo 10 830 respondentů. Dotazovaní byli žáci základních a středních škol ve věku 11–17 let. Sběr dat probíhal od začátku listopadu do konce prosince 2011. Některou z forem kyberšikany

zažilo 56,53 % dotazovaných. Nejčastěji se respondenti setkali s verbálními útoky, tuto odpověď uvedlo 31,60 % respondentů. Dále má 23,43 % dotazovaných zkušenosti s obtěžováním prostřednictvím prozvánění. Necelých 16 % (přesněji 15,88 %) respondentů zažilo ubližování v podobě vyhrožování a zastrasování. Ke kyberšikaně nejvíce docházelo na sociálních sítích (40,45 %), dále prostřednictvím SMS (27,68 %) a na třetím místě se umístily instant messenger (24,35 %). K páchání kyberšikany se přiznalo 33,78 % dotazovaných. Ve 25,02 % pronikli tito útočníci na účet někoho jiného a ve skoro 10 % případech se dopustili verbální agrese (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012).

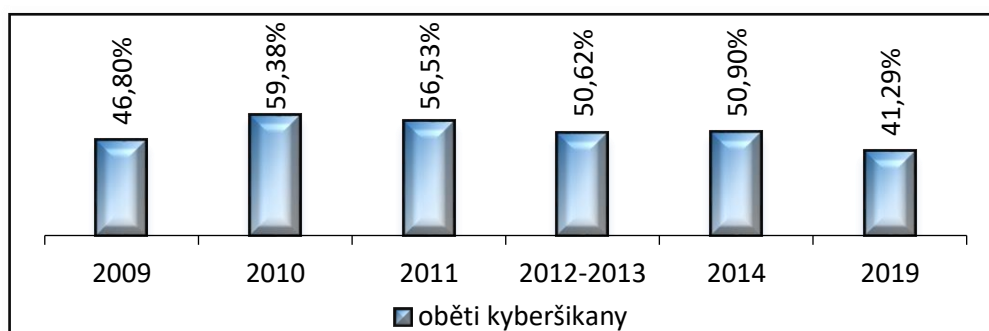
Dále následovalo výzkumné šetření, které neslo název **Nebezpečí internetové komunikace IV**. Celkový počet respondentů tohoto výzkumného šetření činil 21 372 respondentů ve věkovém složení 11–17 let. Sběr dat probíhal od začátku listopadu 2012 do konce ledna 2013. S některým projevem kyberšikany se setkalo 50,62 % dotazovaných. 33,44 % obětí se setkalo s urážkami, nadávkami (verbálními útoky). V 32,58 % případech respondenti uvedli, že se jim někdo snažil na účet vniknout. O tom, že se stali útočníky kyberšikany, se přiznalo 30,13 % dotazovaných. Z pohledu oběti byly nejvíce útoky realizovány pomocí sociálních sítí. Tuto komunikační platformu označilo 44,47 % obětí tohoto jevu (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

Rovněž důležité poznatky přinesl **Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu**, který probíhal v letech 2013–2014. Celkem se tohoto výzkumného šetření zúčastnilo 28 232 dětí ve věku 11–17 let. Data ukázala, že 50,90 % dětí se setkalo s některým z projevů kyberšikany. 34,80 % respondentů uvedlo, že má zkušenosti s průnikem na účet. Bylo zjištěno, že 34,33 % respondentů se setkalo s verbálními útoky, dále 26,36 % dotázaných zažilo obtěžování prozváněním (E-Bezpečí, 2014).

Na projekty Nebezpečí internetové komunikace navázalo výzkumné šetření **České děti v kybersvětě**, do něhož se zapojilo 27 177 respondentů ve věku 7–17 let. Sběr dat pro toto výzkumné šetření probíhal od 1. 2. 2019 do 1. 5. 2019. Bylo zjištěno, že některou z forem kybernetické agrese zažilo 41,29 % respondentů. Převládá klasická verbální agrese, s níž má zkušenost přibližně 27 % českých dětí, dále má 12,64 % dětí zkušenosti s tím, že jim někdo bez svolení pronikl na jejich účet. 12,25 % dětí se setkalo s tím, že někdo zneužil jejich fotografie, které jej měly ponížit, ztrapnit. V 30 % případech zaútočil na vybrané žáky jejich spolužák, dalších 20 % případů tvořily neznámé osoby a v 16,40 % to byli bývalí kamarádi žáka (Kopecký, Szotkowski, 2019).

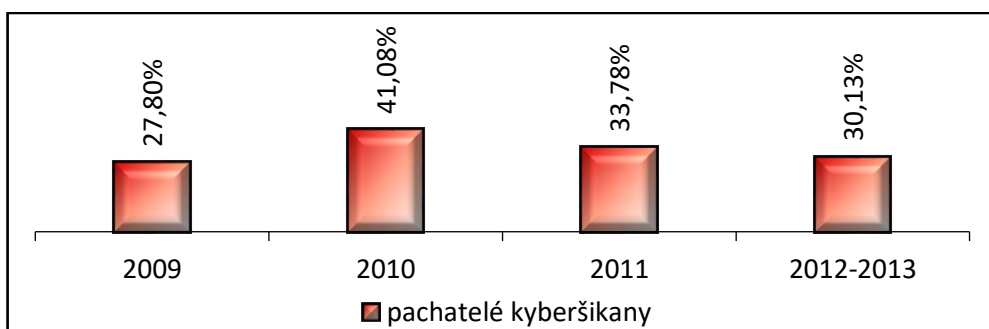
Pro lepší přehlednost zde uvádíme dva grafy, které zobrazují již výše zmíněné údaje, co se týče počtu obětí a agresorů kyberšikany.

Graf č. 1 ukazuje počet obětí kyberšikany mezi léty 2009–2019. Mezi roky 2010 až 2014 se počet obětí kyberšikany pohyboval nad 50 %. Největší počet obětí tohoto nežádoucího jevu byl zaznamenán v roce 2010 a to 59,38 %. Kladným zjištěním bylo, že v rámci posledního výzkumného šetření, které se uskutečnilo v roce 2019, došlo k poklesu počtu obětí kybernetické agrese.

Graf č. 1: Oběti kyberšikany v letech 2009–2019

Graf č. 2 znázorňuje počet pachatelů kyberšikany mezi léty 2009–2013. Největší počet pachatelů byl zaznamenán v roce 2010 a to 41,08 %. V posledním sledovaném období došlo k poklesu tohoto nežádoucího jevu oproti předešlým dvou sledovým obdobím.

Graf č. 2: Pachatelé kyberšikany v letech 2009–2013

Krom projektu E-Bezpečí probíhal od 6. 10. 2017 do 9. 2. 2018 sběr dat pro výzkumný projekt **EU Kids Online IV v České republice**, který byl zaměřen na online aktivity a rizika u dětí a dospívajících. Celkem výzkumný vzorek tvořilo 2 825 dětí a dospívajících ve věku od 9 do 17 let. 15 % dětí bylo obětí agrese na internetu v posledním roce. Nejčastější formou útoků bylo posílání nevhodných a nepříjemných zpráv. 8 % dětí a dospívajících uvedlo, že v posledním roce na někoho zaútočilo online (Bedrošová, Hlavová, Macháčková, Dědková, Šmahel, 2018).

Je rovněž podstatné se zmínit o tom, že kyberšikana byla podrobena zkoumání i v rámci mnoha kvalifikačních prací. Tyto kvalifikační práce nalezneme v systému **Theses.cz**. Tento systém je registrem závěrečných prací a zároveň slouží k odkrývání plagiátorství mezi těmito závěrečnými pracemi. K datu 28. dubna 2021 se termín kyberšikana vyskytoval ve 616 výsledcích vyhledávání tohoto systému. Kyberšikana je v hojně míře zkoumána zejména u žáků základních škol, dále práce porovnávají žáky základních a středních škol. Můžeme zde také nalézt práce zabývající se kyberšikanou u učitelů (Vysokoškolské kvalifikační práce, 2021).

Tematicky podobnou kvalifikační práci, která se zabývala kyberšikanou u žáků na střední škole, je bakalářská práce s názvem **Problematika kyberšikany u žáků středních škol**. Autorem této práce z roku 2017 je Petr Adamec z Mendelovy univerzity v Brně. Celkem se jeho dotazníkového výzkumného šetření zúčastnilo 103 respondentů ze dvou vybraných středních škol. Věkové rozpětí respondentů bylo mezi 15–22 lety, největší zastoupení měla věková kategorie 17 let. Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že přibližně třetina žáků (33 %) se stala obětí kyberšikany. Nejčastěji se setkali se zesměšňováním na sociálních sítích (70,6 %). Necelých 30 % (přesněji 28 %) dotazovaných se přiznalo ke kyberšikaně jiných a jako prostředek nejvíce (65,5 %) volili sociální sítě (Adamec, 2017).

Tato první kapitola empirické části nám představila dosud realizovaná vybraná výzkumná šetření o kyberšikaně, která se v posledních letech uskutečnila. K těmto výše zmíněným vybraným výzkumným šetřením se pak vrátíme v předposlední kapitole. Nyní následuje další kapitola, která se bude zabývat vlastnostmi námi uskutečněného výzkumného šetření.

7 Výzkumné šetření

V předchozí kapitole jsme se zabývali vybranými výzkumnými šetřeními vztahujícími se ke kyberšikaně. Nyní se zaměříme na naše vlastní výzkumné šetření. Tato kapitola je rozdělena do několika podkapitol. V první podkapitole si formulujeme cíle, otázky a hypotézy výzkumného šetření. V druhé podkapitole charakterizujeme výzkumný vzorek našeho šetření. Poslední podkapitola je věnována metodě sběru dat do výzkumného šetření.

7.1 Výzkumné cíle, otázky a hypotézy

Než se pustíme do realizace našeho výzkumného šetření, je pro nás žádoucí, abychom si na začátku této kapitoly stanovili cíle práce. Tato diplomová práce si jako hlavní cíl klade **popsat problematiku kyberšikanu a zjistit její prevalenci u vybraných žáků středních škol v okrese Frýdek-Místek.**

Jedním z dílčích cílů je zjistit, jaké množství vybraných žáků SŠ má zkušenosti s kybernetickou agresí zaměřenou proti nim. Rovněž nás také zajímá, na jakých komunikačních platformách docházelo ke kyberšikaně. Také jsme chtěli odhalit, kolik vybraných žáků SŠ se dopustilo kybernetické agrese. Dalším cílem bylo zjistit, komu by se vybraní žáci SŠ svěřili v případě útoku na jejich osobu. Klíčovou složkou kyberšikanu je preventivní opatření, z tohoto důvodu chceme zjistit, kdo vybrané žáky SŠ poučil o bezpečném chování na internetu.

Na základě takto stanovených cílů výzkumného šetření jsme si formulovali výzkumné problémy. Gavora (2010) rozlišuje tři druhy výzkumných problémů. Jedná se o deskriptivní (popisné), relační (vztahové) a kauzální (příčinné) výzkumné problémy. V rámci našeho výzkumného šetření, byly formulovány **deskriptivní a relační problémy**. Deskriptivní problémy zjišťují a popisují situaci, stav nebo se zaměřují na výskyt určitého jevu. Relační problémy uvádějí do vztahu jevu nebo činitele.

Deskriptivní (popisné) otázky výzkumného šetření:

- Jaké množství vybraných žáků SŠ má zkušenost s nějakou z forem kybernetické agrese proti jejich osobě?
- Na jakých komunikačních platformách docházelo ke kyberšikaně u vybraných žáků SŠ?
- Kdo se stal původcem útoku proti vybraným žákům SŠ?
- Jaké množství vybraných žáků SŠ vystupovalo v roli agresora kyberšikanu?
- Kolik vybraných žáků SŠ zná všechny své přátele na sociálních sítích?

- Komu by se vybraní žáci SŠ svěřili, kdyby jim někdo ve virtuálním prostředí ubližoval?
- Od jakých subjektů byli vybraní žáci SŠ poučeni o bezpečném chování na internetu?

Relační (vztahové) otázky výzkumného šetření:

1. Jaký je rozdíl ve výskytu projevů kyberšikany u vybraných žen a mužů SŠ?
2. Jaký je rozdíl mezi výskytem projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ?

Dále byly stanoveny **věcné hypotézy (H)**:

1. Ve výskytu projevů kyberšikany u vybraných mužů a žen SŠ **je rozdíl**.
2. Ve výskytu projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ **je rozdíl**.

Na tyto jednotlivé věcné hypotézy jsme si formulovali **hypotézy statistické**, a to nulovou (H_0) a alternativní hypotézu (H_A). Tyto statistické hypotézy budou následně ověřovány v předposlední kapitole naší práce, která se bude zabývat výsledky výzkumného šetření.

7.2 Výběr výzkumného vzorku

Nedílnou součástí našeho výzkumného šetření je i výběr reprezentativního výzkumného vzorku, díky němuž získáme potřebná data pro naši práci. O specifikách výběru našeho výzkumného vzorku bude pojednávat tato podkapitola.

Jak již vyplývá z názvu naší diplomové práce, v našem šetření jsme se zaměřili na středoškolskou populaci. K tomuto výběru výzkumného vzorku nás vedly následující důvody. Jednak jsme ve 4. kapitole teoretické části práce hovořili o tom, že pro adolescenta je v tomto období podstatné utvářet vztahy, ať už se jedná o vztahy vrstevnické nebo vztahy partnerské. Uvedli jsme si informaci, že adolescenti mohou tyto vztahy utvářet i ve virtuálním světě. Kyberprostor dává člověku příležitost k experimentování a proměnám identity, rovněž toto místo umožňuje výměnu názorů. To přináší i jistá rizika, kterým může být jedinec v tomto virtuálním prostředí vystaven. Například se může setkat právě s kyberšikanou, kdy tento jev může značně narušit proces utváření identity, která je pro adolescentní období významná.

Dále jsme si v předešlé kapitole (6. kapitola) uvedli informaci, že kyberšikana je ve velké míře zkoumaná u žáků základních škol. Častá jsou také výzkumná šetření, která zkoumají žáky základních škol, tak i středních škol dohromady. I tento důvod nás přiměl k tomu, zaměřit se v této práci výhradně na žáky střední školy.

Co se týče typu střední školy, tak jsme se soustředili na žáky **gymnází, středních odborných škol a středních odborných učilišť**. Jako základní soubor byli zvoleni všichni žáci středních škol (SŠ) v okrese Frýdek-Místek v Moravskoslezském kraji. Dle databáze má své sídlo v tomto okrese 19 středních škol (Stredniskoly.cz, 2002–2021). Z důvodů epidemiologické situace COVID-19 na našem území a uzavření škol, jsme přistoupili k šíření dotazníků prostřednictvím internetu. Vedení středních škol bylo kontaktováno prostřednictvím e-mailové komunikace, kdy byl školám zaslán výzkumný nástroj spolu s průvodním dopisem (Příloha č. 1). V dopise jsme vedení škol požádali, aby distribuovali odkaz na výzkumný nástroj mezi své žáky. Jelikož záleželo na vedení daných středních škol, zda se se jejich žáci zúčastní výzkumného šetření, můžeme tento druh výběru výzkumného vzorku označit jako **záměrný**. Dle Chrásky (2016, s. 19) nazýváme záměrným výběrem takový výběr, kde „*nerozhoduje náhoda ale úsudek výzkumníka nebo úsudek zkoumané osoby*“. Jelikož se dotazovaní žáci SŠ rozhodli zapojit do tohoto výzkumného šetření na základě vlastního rozhodnutí, můžeme tak tento typ záměrného výběru označit jako **výběr anketní**.

Jelikož jsme od většiny středních škol nedostali zpětnou vazbu o tom, zda se zúčastní našeho výzkumného šetření, nejsme schopni určit přesný počet škol nebo tříd, které se do námi realizovaného výzkumného šetření zapojily. Celkem se do výzkumného šetření zapojilo **225** vybraných respondentů ze středních škol ve věkovém rozmezí 15–22 let. Níže uvedené tabulky č. 1 až č. 4 nám přinášejí podrobnější a přehlednější informace o výzkumném vzorku.

Tabulka č. 1 uvádí pohlaví vybraných respondentů středních škol. Převážnou část našeho výzkumného vzorku tvořily ženy. Z celkového počtu 225 vybraných respondentů SŠ se do výzkumného šetření zapojilo celkem 163 vybraných žen (72,44 %) a 62 vybraných mužů (27,56 %). Z tohoto údaje je patrné, že do výzkumného šetření se zapojilo o 101 více vybraných žen než vybraných mužů.

Tabulka č. 1: Pohlaví vybraných respondentů SŠ

	Počet vybraných respondentů SŠ dle pohlaví			Σ
	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště	
Muž	17	34	11	62
Žena	58	66	39	163

Tabulka č. 2 popisuje výzkumný vzorek z hlediska typu studované střední školy, kdy se do výzkumného šetření zapojilo 75 vybraných žáků gymnázia (33,33 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ). Dalších 100 vybraných respondentů uvedlo, že navštěvuje střední odbornou školu (44,44 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ). Střední odborné učiliště zastupovalo 50 vybraných dotazovaných (22,22 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ).

Tabulka č. 2: Typ studované střední školy u vybraných respondentů SŠ

Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
75	100	50
Σ 225		

Tabulka č. 3 se zaměřila na ročník studia u vybraných respondentů SŠ. Nejvíce vybraných respondentů, a to 88 navštěvovalo 1. ročník SŠ (39,11 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ). Dále 72 vybraných žáků uvedlo, že navštěvuje 2. ročník SŠ (32 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ). 34 vybraných respondentů uvedlo, že jsou žáky 4. ročníků SŠ (15,11 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ). Nejméně, a to 31 vybraných žáků, zastupovalo 3. ročník SŠ (13,78 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ).

Tabulka č. 3: Ročník studia střední školy u vybraných respondentů SŠ

Gymnázium				Střední odborná škola				Střední odborné učiliště		
ročník studia				ročník studia				ročník studia		
1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.
16	16	21	22	38	41	9	12	34	15	1
Σ 225										

Následující **Tabulka č. 4** prezentuje věkovou strukturu vybraných respondentů SŠ. Vybraní žáci SŠ uvedli věk v rozmezí 15 až 22 let. Největší zastoupení měli vybraní žáci ve věku 17 let (32,89 %) a 16 let (25,78 %). Naopak nejméně vybraných respondentů SŠ bylo ve věkové kategorii 21 let (0,44 %) a 22 let (0,89 %). Průměrný věk námi dotazovaných vybraných respondentů SŠ činil 17,1 let.

Tabulka č. 4: Věková struktura vybraných respondentů SŠ

	Počet vybraných respondentů SŠ dle věku	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
15 let	25	11,11 %
16 let	58	25,78 %
17 let	74	32,89 %
18 let	26	11,56 %
19 let	30	13,33 %
20 let	9	4,00 %
21 let	1	0,44 %
22 let	2	0,89 %

7.3 Metoda sběru dat

V předešlé podkapitole jsme si uvedli, že náš výzkumný vzorek se skládá z vybraných žáků středních škol. Pro naši práci je rovněž nezbytné si určit i metodu výzkumného šetření, díky ní získáme potřebné údaje od těchto respondentů.

Záměrem naší práce bylo získat velké množství dat od většího počtu dotazovaných, proto jsme se rozhodli pro **kvantitativní metodologii**. Chráska (2016, s. 11) tuto metodologii vymezuje jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy*“. Jako metodu sběru dat jsme zvolili **dotazník**. Chráska (2007, s. 163) charakterizuje dotazník, jako „*soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně*“.

Dotazník je v pedagogických výzkumech velmi využívanou technikou (Doulík, 2016). Dle Chráska (2016, s. 158) je „jednou z předností dotazníku je rychlost a ekonomičnost sběru dat od velkého množství respondentů“. Tento argument nás přesvědčil o volbě dotazníků, jako optimálního nástroje pro naše výzkumné šetření u vybraných žáků na středních školách.

Náš zvolený výzkumný nástroj jsme sestavili tak, aby korespondoval s výzkumnými cíli, otázkami a hypotézami našeho šetření. Tento náš nástroj se skládal z jednotlivých otázek (položek). Námi takto sestavený dotazník obsahoval celkem **18 položek**.

V dotazníku se vyskytují různé typy položek. Chráska (2016) rozlišuje typy položek podle formy požadované odpovědi na položky otevřené a položky uzavřené. Náš výzkumný nástroj obsahoval **1 položku otevřenou**, která respondentovi nenabízela předem připravenou odpověď, v tomto případě byli námi dotazovaní respondenti vyzváni, aby zde uvedli svůj věk. Dalších **17 uzavřených položek** navrhuje respondentům již připravené odpovědi. Otázky tohoto uzavřeného typu jsou dále rozděleny na dichotomické a polytomické. Dichotomické položky nám nepředkládají dvě vylučující se alternativy odpovědi, kdežto polytomické položky nabízejí víc než dvě varianty odpovědi. V dotazníku bylo celkem **6 položek dichotomických**, dále **11 položek** bylo **polytomických**. Z těchto polytomických položek bylo 8 položek polytomických výběrových, kdy je respondentovi nabízeno několik možností odpovědí, z nichž si má vybrat jen jednu z nich. Výčtové polytomické položky byly 3, které jsou založeny na tom, že respondent může zvolit současně několik odpovědí.

Vzhledem k citlivosti samotné problematiky kyberšikany byla zachována **anonymita** zkoumaných respondentů. Naším záměrem nebylo znát identitu respondenta. Pro naše výzkumné účely bylo nutné znát demografické informace, jako je pohlaví, věk, typ a studovaný ročník střední školy.

Sběr dat pro naše výzkumné šetření probíhal během měsíců března a dubna 2021. Jak jsme již uvedli, vzhledem k současné situaci uzavřených škol z důvodu epidemiologické situace, jsme zvolili elektronickou formu dotazníku. Tento dotazník byl vytvořen v aplikaci Google formulář. Dále byla získaná data roztríděna a statisticky zpracována. Námi sestavený výzkumný nástroj (dotazník) je uveden v seznamu příloh na konci této diplomové práce (Příloha č. 2).

Harmonogram o průběhu realizace diplomové práce

Tato část nám přináší pro přehlednost a ujasnění informace o průběhu jednotlivých fází realizace této diplomové práce. Do výzkumu zasáhla pandemie COVID-19. Díky této epidemii trvaly některé fáze této práce déle, než bylo původně v plánu.

Tabulka č. 5: Harmonogram o průběhu realizace diplomové práce

Časové hledisko	Průběh realizace diplomové práce
1. fáze: červen 2020–říjen 2020	Rešerše literatury vztahující se k tématu diplomové práce, osnova diplomové práce.
2. fáze: říjen 2020–leden 2021	Zpracování teoretické části diplomové práce (práce s vybranou odbornou literaturou).
3. fáze: leden 2021–únor 2021	Zpracování praktické části diplomové práce (formulace cílů, otázek, hypotéz pro empirickou část).
4. fáze: březen 2021–květen 2021	Zpracování praktické části diplomové práce (sběr dat, analýza výsledků šetření, diskuse a závěrečné stanovisko).

Tato sedmá kapitola byla věnována charakteristice našeho výzkumného šetření. V první části této kapitoly jsme si představili cíle, otázky a hypotézy. Dále jsme si popsali výzkumný vzorek a metodu výzkumného šetření. V závěru této kapitoly jsme si uvedli harmonogram o průběhu realizace jednotlivých etap této diplomové práce. V následující osmé kapitole budou prezentovány výsledky již námi uskutečněného výzkumného šetření u vybraných středoškoláků.

8 Výsledky výzkumného šetření

V předchozí kapitole byly představeny vlastnosti našeho výzkumného šetření. V této kapitole jsou prezentovány výsledky realizovaného výzkumného šetření, kde jsme použili techniku dotazníku. Do výzkumu se celkem zapojilo 225 vybraných respondentů středních škol. Nejvíce, a to 100 vybraných respondentů SŠ, zastupovalo střední odbornou školu. 75 vybraných žáků SŠ uvedlo, že navštěvuje gymnázium. Střední odborné učiliště zastupovalo 50 vybraných dotazovaných. V této části práce již neprezentujeme položky, týkající se pohlaví, věku, typu studia a studovaného ročníku vybraných respondentů (dotazníkové položky č. 1 až č. 4), protože tato data byla popsána v předchozí kapitole (konkrétně podkapitola 7.2.).

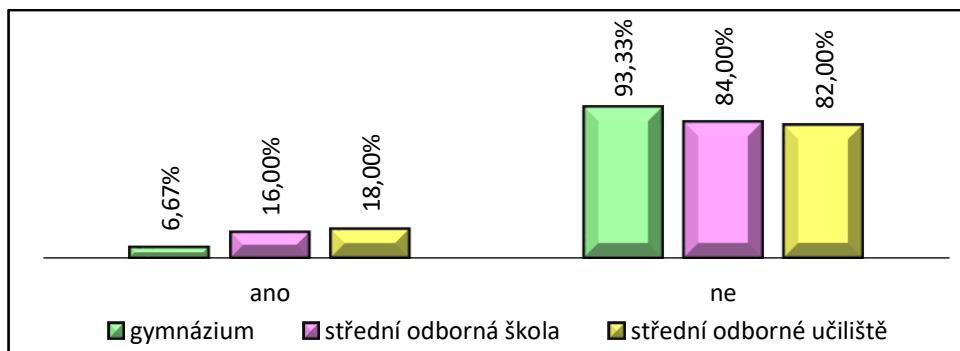
Výsledky dalších položek dotazníku jsou prezentovány do tabulek a grafů. Pro lepší srovnání rozdělujeme získané výsledky od žáků gymnázia, střední odborné školy a středního odborného učiliště, jak v tabulkách, tak i v grafech. V tabulkách jsou uvedeny absolutní četnosti. Sloupcové grafy zobrazují relativní četnosti odpovědí respondentů v %.

Položka č. 5: Ublížel Vám někdo v posledních 12 měsících ve virtuálním prostředí?

Jak jsme si již uvedli, počáteční položky našeho výzkumného nástroje se zaměřovaly na demografické údaje. Pátá položka našeho dotazníku zjišťovala, zda někdo vybraným žákům SŠ ve virtuálním prostředí v posledním roce ublížil. Ze zjištěných údajů vyplynulo, že převážné části vybraných respondentů SŠ nebylo v posledních 12 měsících ve virtuálním prostředí ublíženo. S ubližováním v posledním roce má zkušenost malé procento žáků SŠ, a to 6,67 % vybraných žáků gymnázia, 16 % vybraných žáků střední odborné školy a 18 % vybraných žáků středního odborného učiliště.

Tabulka č. 6: Zkušenosti s ubližováním ve virtuálním prostředí v posledních 12 měsících u vybraných žáků SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Ano	5	16	9
Ne	70	84	41

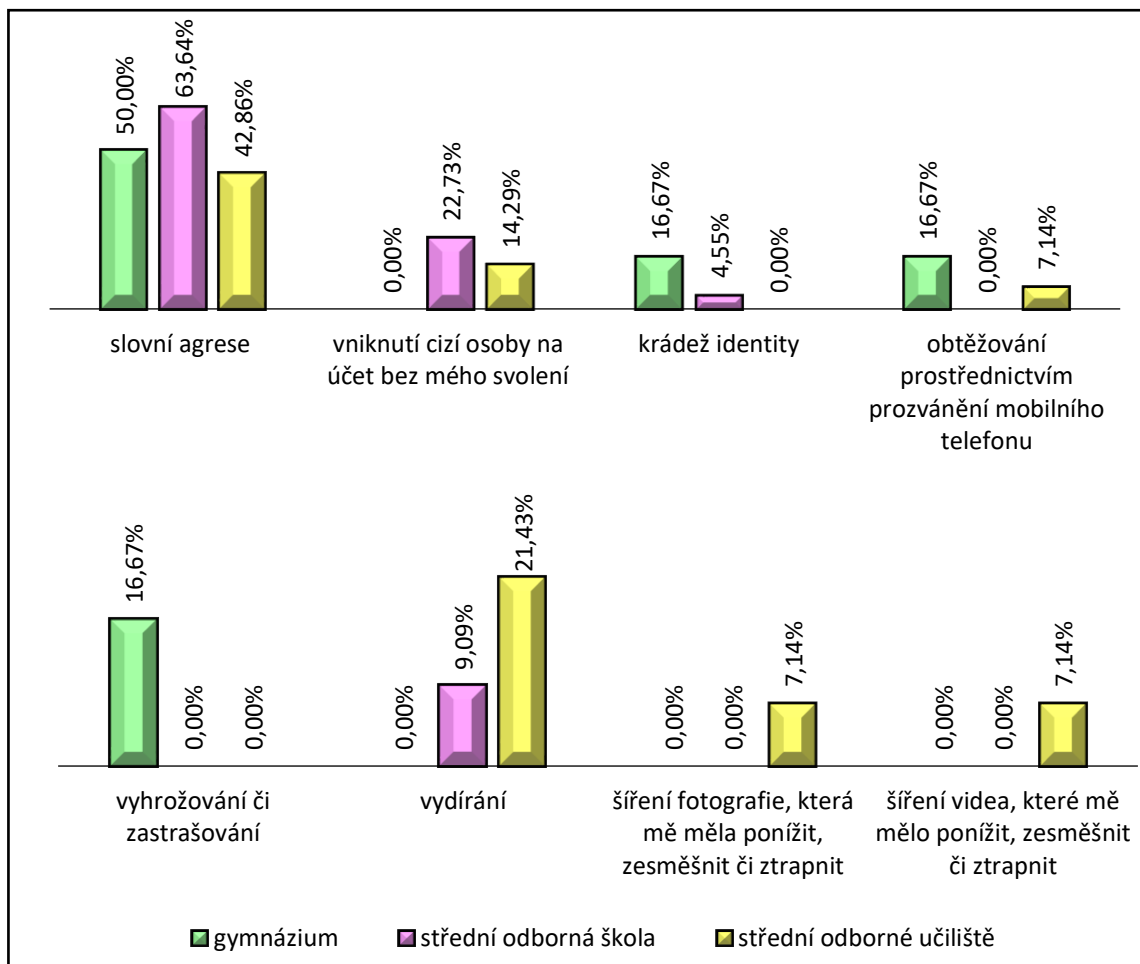
Graf č. 3: Zkušenosti s ubližováním ve virtuálním prostředí v posledních 12 měsících u vybraných žáků SŠ

Položka č. 6: S jakým projevem agrese jste se setkal/a?

Na předešlou položku navazovala položka č. 6. V této položce nás zajímalo, s jakým projevem agrese se vybraní žáci SŠ setkali. Vybraní respondenti SŠ mohli označit více možných odpovědí. Tito respondenti SŠ, kteří zažili v posledním roce ubližování ve virtuálním světě uvedli, že se nejvíce setkali se slovní agresi. Tato alternativa odpovědi se objevovala nejčastěji, jak u vybraných žáků gymnázia (50 %), střední odborné školy (63,64 %), tak i středního odborného učiliště (42,86 %).

Tabulka č. 7: Projevy agrese, se kterou se vybraní žáci SŠ setkali

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Slovní agrese	3	14	6
Vniknutí cizí osoby na účet	0	5	2
Krádež identity	1	1	0
Obtěžování prostřednictvím prozvánění mobilního telefonu	1	0	1
Vyhrožování či zastrašování	1	0	0
Vydírání	0	2	3
Šíření fotografie, která mě měla ponížit, zesměšnit či ztrapnit	0	0	1
Šíření videa, které mě mělo ponížit, zesměšnit či ztrapnit	0	0	1

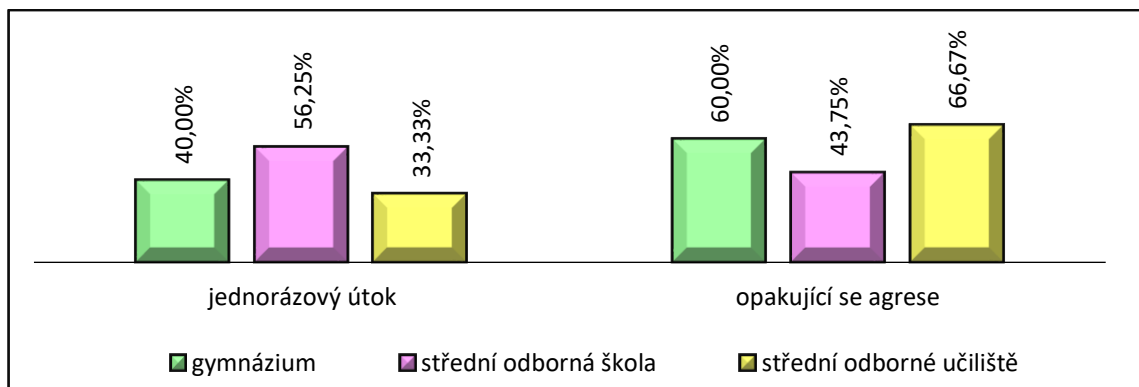
Graf č. 4: Projevy agrese, se kterou se vybraní žáci SŠ setkali

Položka č. 7: Byl to jednorázový útok nebo opakující se agrese?

Dále jsme se vybraných respondentů SŠ ptali, zda tento útok byl jednorázový nebo se opakoval. Protože opakovanost je jedním z kritérií šikany a kyberšikany. V případě vybraných žáků střední odborné školy převažovaly útoky jednorázové (56 %), kdežto u vybraných žáků gymnázia (60 %) a středního odborného učiliště (66,67 %) převažovala opakující se agrese.

Tabulka č. 8: Jednorázový útok nebo opakující se agrese vůči vybraným žákům SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Jednorázový útok	2	9	3
Opakující se agrese	3	7	6

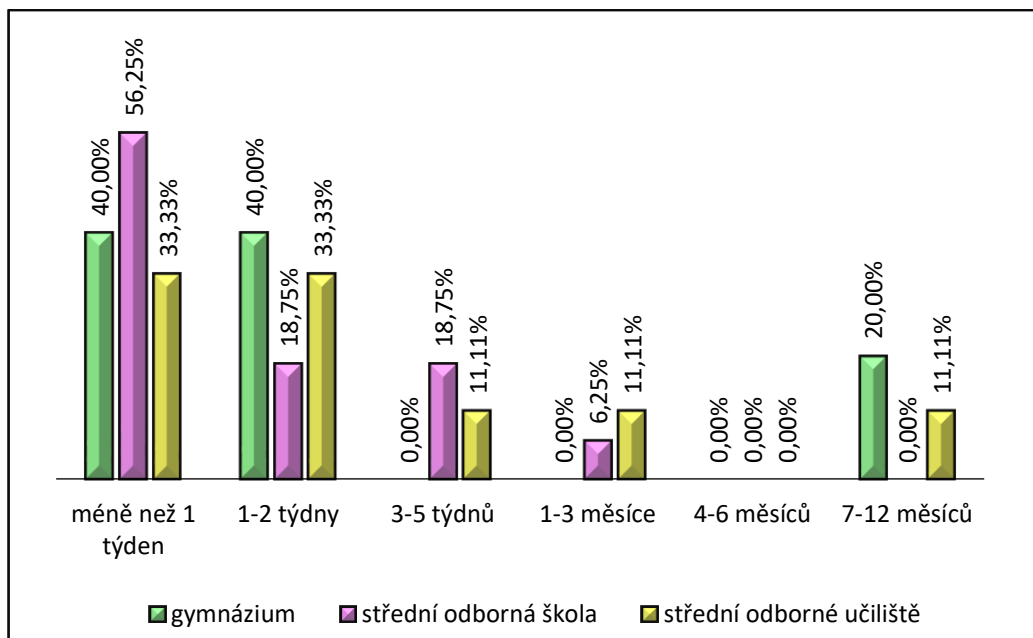
Graf č. 5: Jednorázový útok nebo opakující se agrese vůči vybraným žákům SŠ

Položka č. 8: Jak dlouho tento projev agrese vůči vaší osobě trval?

Položka č. 8 se zaměřovala na délku agrese, protože délka agrese je dalším kritériem, kterým se kyberšikana vyznačuje. U vybraných žáků střední odborné školy převažovaly útoky trvající méně než jeden týden, tuto odpověď uvedlo 56,25 % dotazovaných, kteří se v posledním roce setkali s agresí ve virtuálním prostředí. U vybraných žáků gymnázia byly nejvíce zaznamenány útoky trvající méně než 1 týden (40 %) a útoky trvající 1–2 týdny (40 %). Také u vybraných žáků středního odborného učiliště nejvíce útoky trvaly méně než jeden týden (33,33 %) a 1–2 týdny (33,33 %). Útoky, které trvaly v délce 4-6 měsíců nevedl ani jeden z vybraných respondentů SŠ.

Tabulka č. 9: Délka projevů agrese vůči vybraným žákům SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Méně než 1 týden	2	9	3
1–2 týdny	2	3	3
3–5 týdnů	0	3	1
1–3 měsíce	0	1	1
4–6 měsíců	0	0	0
7–12 měsíců	1	0	1

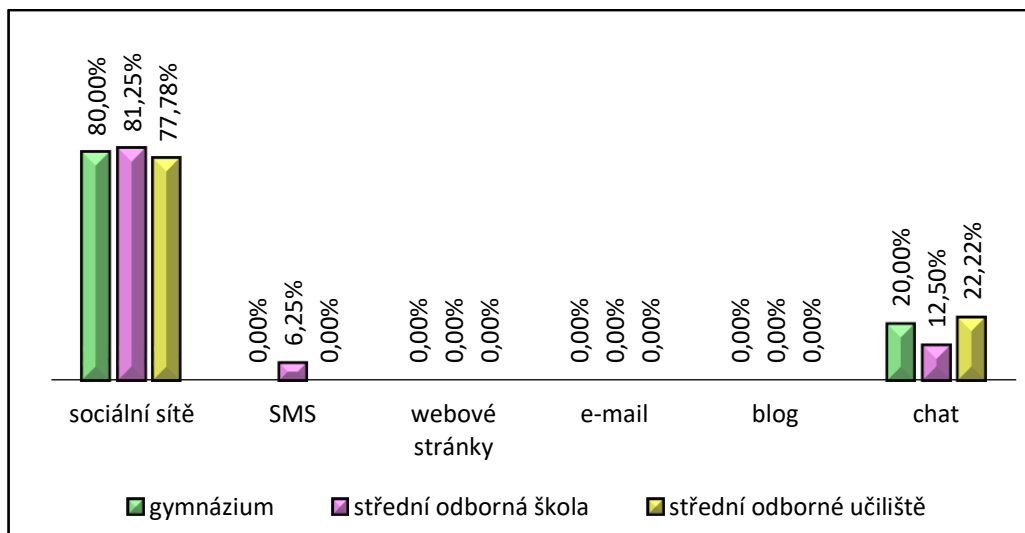
Graf č. 6: Délka projevů agrese vůči vybraným žákům SŠ

Položka č. 9: V rámci, jaké komunikační platformy byl útok realizován?

Naše výzkumné šetření se také soustředilo na komunikační platformy, které byly k útoku zneužity. Jako nejčastěji jsou k útoku zneužívány sociální sítě. Tuto odpověď označila převážná část vybraných respondentů SŠ. Tuto odpověď uvedlo 80 % vybraných žáků gymnázia, 81,25 % vybraných žáků středního odborné školy a 77,78 % vybraných žáků středního odborného učiliště, kteří se v posledním roce setkali s agresí ve virtuálním světě. Oproti tomu se s agresí uskutečňovanou prostřednictvím webových stránek, e-mailu a blogu neseťkal žádný z vybraných respondentů SŠ.

Tabulka č. 10: Komunikační platformy, na kterých byl útok vůči vybraným žákům SŠ realizován

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Sociální síť	4	13	7
SMS	0	1	0
Webové stránky	0	0	0
E-mail	0	0	0
Blog	0	0	0
Chat	1	2	2

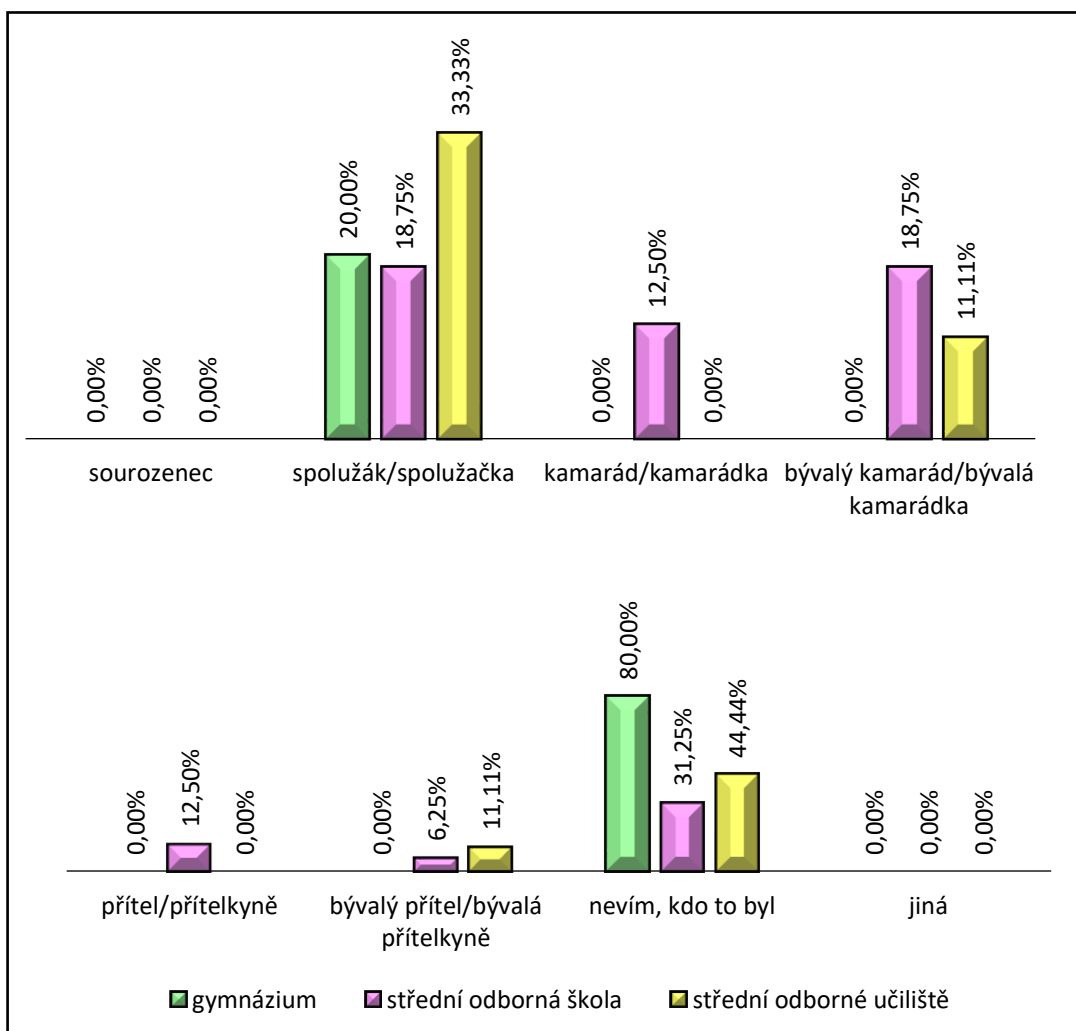
Graf č. 7: Komunikační platformy, na kterých byl útok vůči vybraným žákům SŠ realizován

Položka č. 10: Kdo tento útok proti Vám uskutečnil?

Zajímalo nás také, kdo proti vybraným žákům SŠ útočil. Nejčastěji vybraní respondenti SŠ nevěděli, kdo to byl. Tuto odpověď uvedlo 80 % vybraných žáků gymnázia, 31,25 % vybraných žáků střední odborné školy a 44,44 % vybraných žáků středního odborného učiliště, kteří se setkali za poslední rok s virtuální agresí. Dále se objevovala odpověď spolužák/spolužačka, tuto alternativu odpovědi zvolilo 20 % vybraných žáků gymnázia, 18,75 % vybraných žáků střední odborné školy a 33,33 % vybraných žáků středního odborného učiliště. Sourozence neoznačil žádný z vybraných respondentů SŠ. Respondenti v této položce měli možnost doplnit i jinou vlastní odpověď, této nabídky nevyužil žádný z vybraných respondentů SŠ.

Tabulka č. 11: Osoby, které se dopustily útoků vůči vybraným žákům SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Sourozence	0	0	0
Spolužák/spolužačka	1	3	3
Kamarád/kamarádka	0	2	0
Bývalý kamarád/bývalá kamarádka	0	3	1
Přítel/přítelkyně	0	2	0
Bývalý přítel/bývalá přítelkyně	0	1	1
Nevím, kdo to byl	4	5	4
Někdo jiný	0	0	0

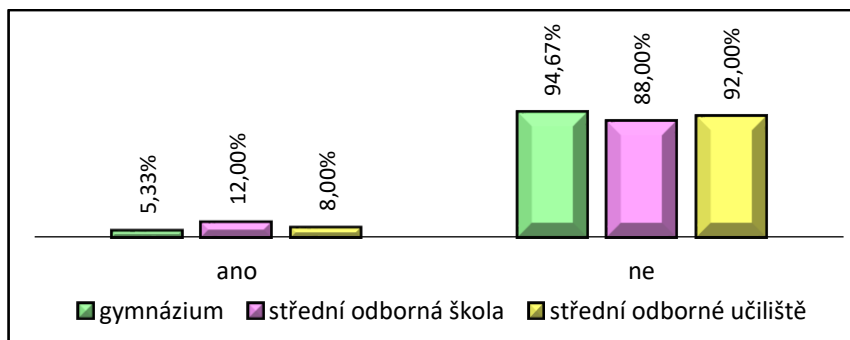
Graf č. 8: Osoby, které se dopustily útoků vůči vybraným žákům SŠ

Položka č. 11: Ublížil/a jste Vy někomu ve virtuálním prostředí?

Zde většina vybraných respondentů SŠ uvedla, že nikomu ve virtuálním prostředí neublížila. Malá část vybraných respondentů SŠ někomu ublížila. Jednalo se o 5,33 % vybraných žáků gymnázia, 12 % vybraných žáků střední odborné školy a 8 % vybraných žáků středního odborného učiliště.

Tabulka č. 12: Ublíživání někomu jinému ve virtuálním prostředí u vybraných žáků SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Ano	4	12	4
Ne	71	88	46

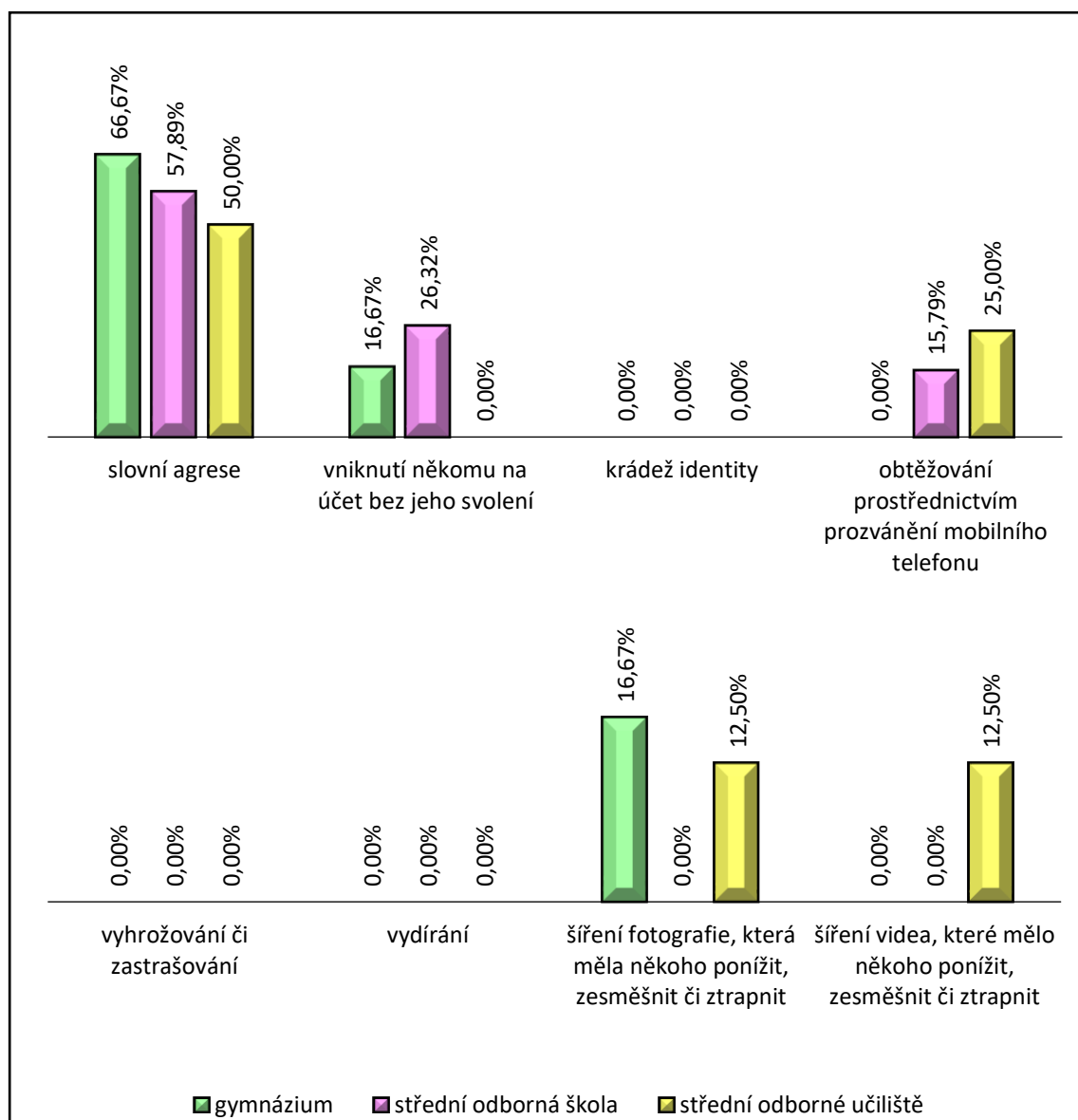
Graf č. 9: Ublíživání někomu jinému ve virtuálním prostředí u vybraných žáků SŠ

Položka č. 12: Jakých z níže uvedených situací jste se ve virtuálním prostředí dopustil/a?

Tato otázka směřovala k těm vybraným žákům SŠ, kteří ve virtuálním prostředí někomu ublížili. Nejvíce se vybraní respondenti dopustili slovní agrese vůči někomu jinému. Tuto možnost označilo 66,67 % vybraných žáků gymnázia, 57 % vybraných žáků střední odborné školy a 50 % vybraných žáků středního odborného učiliště, kteří někomu ve virtuálním prostředí ublížili. Dále 26,32 % vybraných žáků střední odborné školy a 16,67 % vybraných žáků gymnázia vniklo někomu na účet. Ke krádeži identity, k zastrašování či vydírání se nepřiznal žádný z vybraných respondentů SŠ.

Tabulka č. 13: Situace, kterých se vybraní žáci SŠ dopustili

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Slovní agrese	4	11	4
Vniknutí někomu na účet	1	5	0
Krádež identity	0	0	0
Obtěžování prostřednictvím prozvánění mobilního telefonu	0	3	2
Vyhrožování či zastrašování	0	0	0
Vydírání	0	0	0
Šíření fotografie, která měla někoho ponížit, zesměšnit či ztrapnit	1	0	1
Šíření videa, které mělo někoho ponížit, zesměšnit či ztrapnit	0	0	1

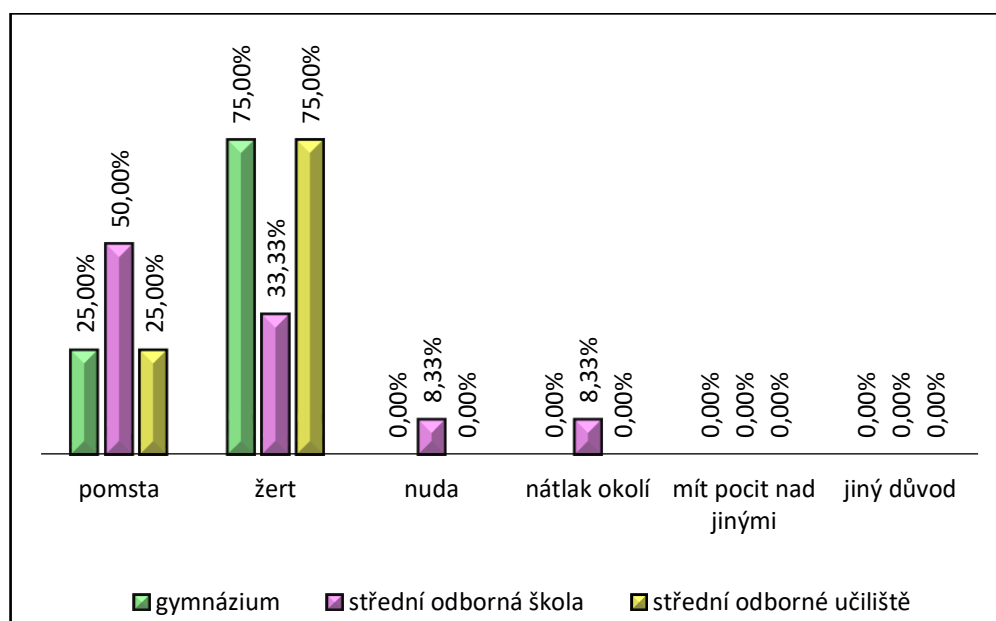
Graf č. 10: Situace, kterých se vybraní žáci SŠ dopustili

Položka č. 13: Z jakého důvodu jste se dopustil/a výše uvedených situací?

Také nás zajímal důvod, proč se vybraní respondenti SŠ dopouštěli těchto útoků. Vybraní žáci gymnázia a středního odborného učiliště, kteří se těchto útoků dopustili, uvedli nejčastěji důvod žert (75 %). Vybraní žáci střední odborné školy se tohoto jednání dopouštěli nejvíce z důvodů pomsty (50 %). Mít pocit moci nad jinými a jiný důvod neuvedl žádný z vybraných respondentů SŠ, který se útoku dopouštěl.

Tabulka č. 14: Důvody, proč se vybraní žáci SŠ útoku dopustili

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Pomsta	1	6	1
Žert	3	4	3
Nuda	0	1	0
Nátlak okolí	0	1	0
Mít pocit moci nad jinými	0	0	0
Jiný důvod	0	0	0

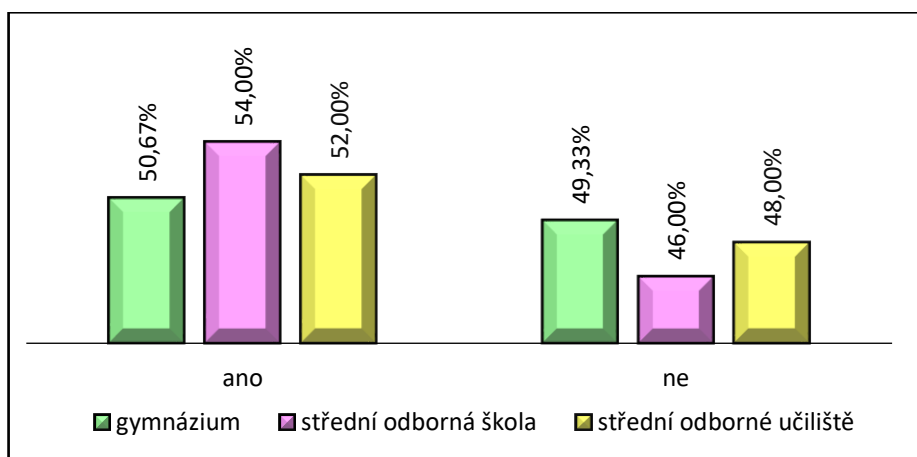
Graf č. 11: Důvody, proč se vybraní žáci SŠ útoku dopustili

Položka č. 14: Znáte všechny osoby, které máte v seznamu přátel na sociálních sítích?

Následující data uvádí, zda vybraní respondenti SŠ znají své přátele na sociálních sítích. Více jak polovina vybraných respondentů gymnázia, střední odborné školy a středního odborného učiliště zná své přátele na sociálních sítích, avšak skoro druhá polovina tyto virtuální přátele nezná. Své kyberpřátele zná 54 % vybraných žáků střední odborné školy, 52 % vybraných žáků středního odborného učiliště a 50,67 % vybraných žáků gymnázia.

**Tabulka č. 15: Znalost všech osob v seznamu přátel
na sociálních sítích u vybraných žáků SŠ**

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Ano	38	54	26
Ne	37	46	24

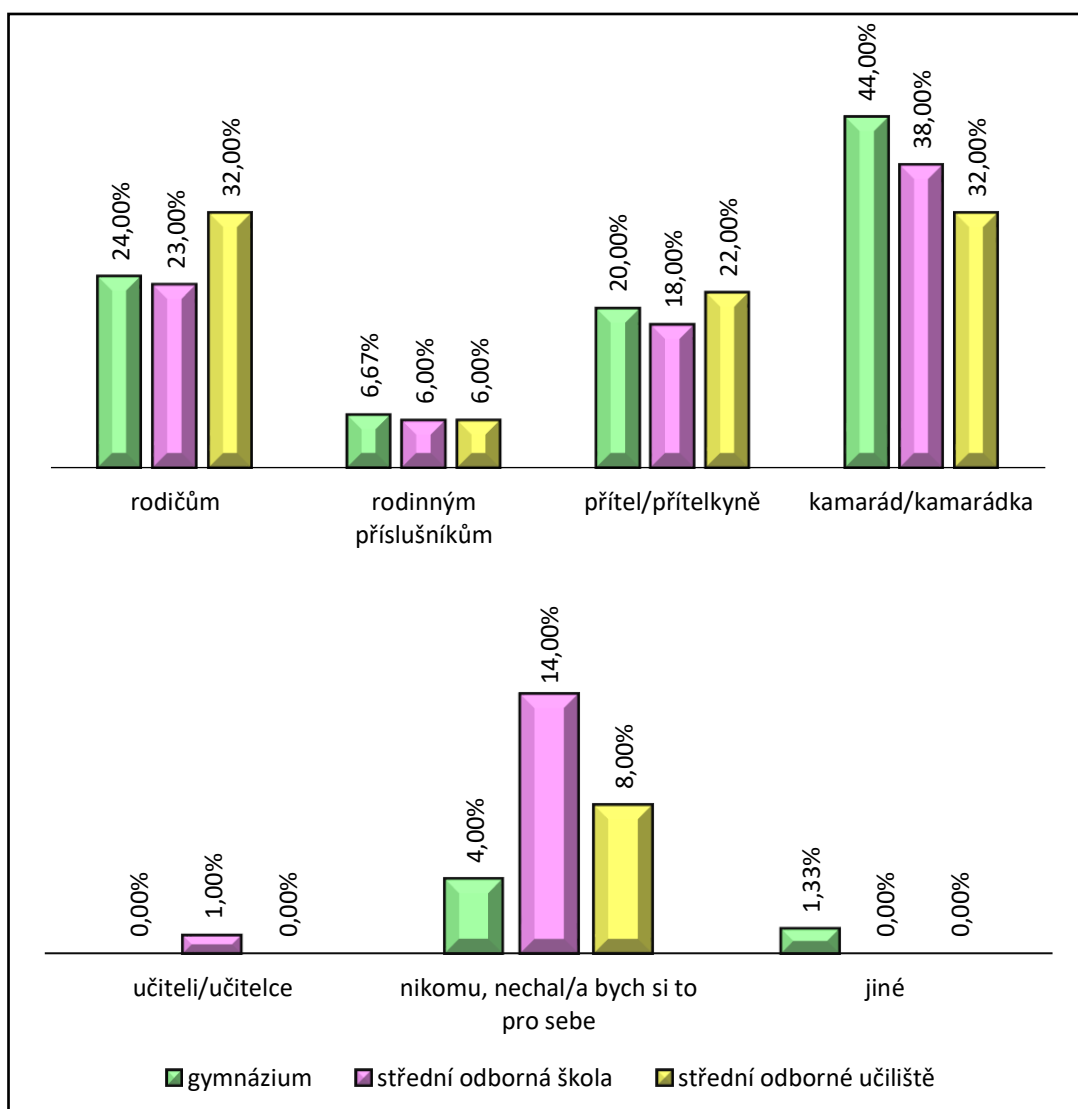
**Graf č. 12: Znalost všech osob v seznamu přátel
na sociálních sítích u vybraných žáků SŠ**

Položka č. 15: Pokud by Vám někdo ubližoval ve virtuálním prostředí, komu byste se svěřil/a?

V rámci této položky jsme zjišťovali, na koho by se vybraní žáci SŠ obrátili, v případě, že by jim bylo ubližováno ve virtuálním světě. Pokud by tato situace nastala, tak by se vybraní žáci SŠ v mnoha případech obrátili na svého kamaráda/kamarádku. Tuto možnost označilo 44 % vybraných žáků gymnázia, 38 % vybraných žáků střední odborné školy a 32 % vybraných žáků středního odborného učiliště. Učiteli by se svěřil jeden respondent střední školy. Tato dotazníková položka také nabízela možnost jiné odpovědi, kterou využil jeden respondent. Tento respondent gymnázia uvedl, že by se svěřil psychologovi.

Tabulka č. 16: Osoby, kterým by se vybraní žáci SŠ svěřili, kdyby jim někdo ve virtuálním prostředí ubližoval

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Rodičům	18	23	16
Rodinným příslušníkům (sourozenec, prarodiče)	5	6	3
Přítel/přítelkyně	15	18	11
Kamarád/kamarádka	33	38	16
Učiteli/učitelce	0	1	0
Nikomu, nechal/a bych si to pro sebe	3	14	4
Někomu jinému	1	0	0

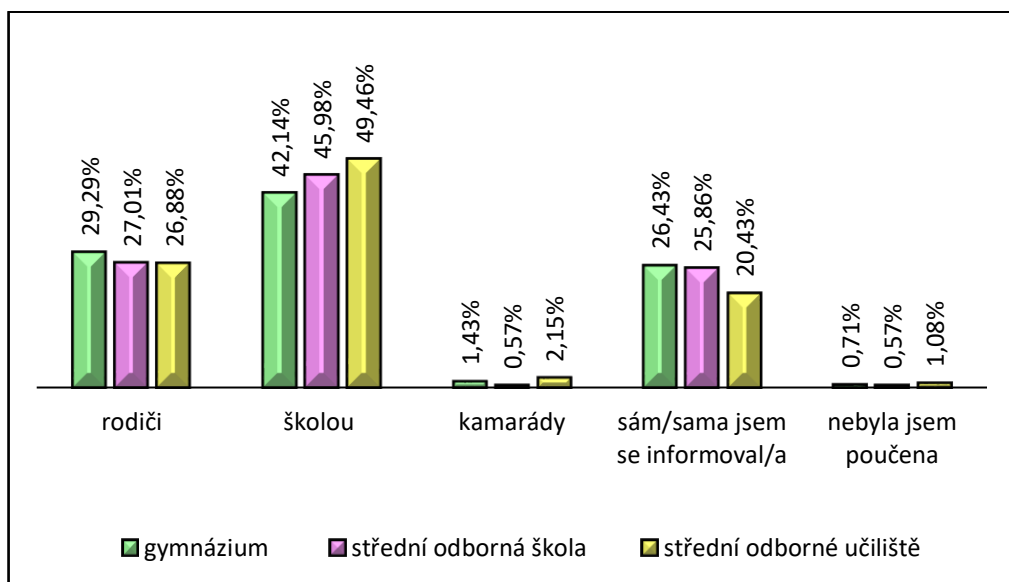
Graf č. 13: Osoby, kterým by se vybraní žáci SŠ svěřili, kdyby jim někdo ve virtuálním prostředí ubližoval

Položka č. 16: Byl/a jste informován/a o bezpečném chování na internetu?

Velmi důležitou otázkou bylo, zda byli vybraní žáci SŠ poučeni o bezpečném chování na internetu. Tato položka nám přinesla pozitivní zjištění. Téměř všichni námi dotazovaní respondenti byli poučeni, co se týče bezpečného chování na internetu. Největší četnosti odpovědí byly zaznamenány u odpovědi škola. Školou bylo informováno 42,14 % žáků vybraných gymnázia, 45,98 % vybraných žáků střední odborné školy a 49,46 % středního odborného učiliště. Tři vybraní respondenti SŠ uvedli, že o tom, jak se bezpečně chovat na internetu nebyli poučeni.

Tabulka č. 17: Informovanost vybraných žáků SŠ o bezpečném chování na internetu

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Rodiči	41	47	25
Školou	59	80	46
Kamarády	2	1	2
Sám/sama jsem se informoval/a	37	45	19
Nebyl/a jsem poučen/a	1	1	1

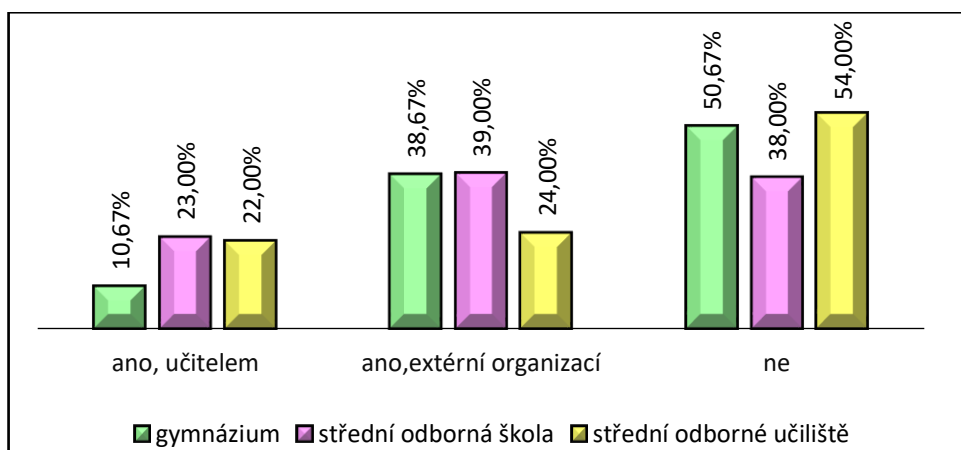
Graf č. 14: Informovanost vybraných žáků SŠ o bezpečném chování na internetu

Položka č. 17: Absolvoval/a jste na střední škole preventivní akci zaměřenou na kyberšikanu?

Další položka v našem výzkumném šetření se soustředila na preventivní akce zaměřené na kyberšikanu organizované jejich střední školou. Více než polovina vybraných žáků gymnázia (50,67 %) a středního odborného učiliště (54 %) neabsolvovala akci zaměřenou na kyberšikanu na jejich škole. Skoro 40 % vybraných žáků gymnázia a vybraných žáků střední odborné školy absolvovala preventivní akci, kterou realizovala externí organizace. Přes 20 % vybraných žáků střední odborné školy a středního odborného učiliště se účastnilo preventivní akce, kterou vedl učitel.

Tabulka č. 18: Absolvování preventivní akce na střední škole zaměřené na kyberšikanu u vybraných žáků SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Ano, učitelem	8	23	11
Ano, externí organizací	29	39	12
Ne	38	38	27

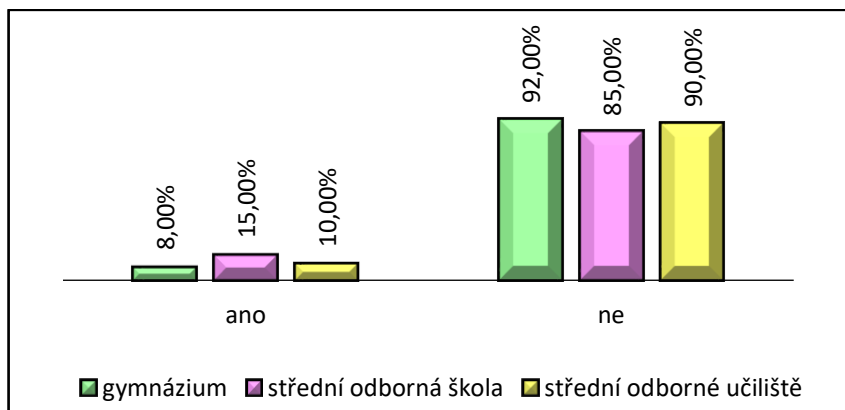
Graf č. 15: Absolvování preventivní akce na střední škole zaměřené na kyberšikanu u vybraných žáků SŠ

Položka č. 18: Znáte nějaké organizace, které se angažují v boji proti kyberšikaně?

Prostřednictvím této otázky jsme se snažili zjistit, zda vybraní žáci SŠ znají organizace, které se angažují v boji proti kyberšikaně. Většina vybraných respondentů SŠ nezná tyto organizace. Tuto odpověď uvedlo 92 % vybraných žáků gymnázia, 85 % vybraných žáků střední odborné školy a 90 % vybraných žáků středního odborného učiliště.

Tabulka č. 19: Znalost organizací angažující se v boji proti kyberšikaně u vybraných žáků SŠ

	Gymnázium	Střední odborná škola	Střední odborné učiliště
Ano	6	15	5
Ne	69	85	45

Graf č. 16: Znalost organizací angažující se v boji proti kyberšikaně u vybraných žáků SŠ

Jestliže v této otázce vybraní žáci SŠ odpověděli, že nějakou organizaci znají, vyzvali jsme je, aby uvedli její název. Často zde vybraní žáci SŠ uváděli organizace jako je Policie ČR, Nebud' oběť! či organizaci E-Bezpečí.

Ano: vybraní žáci gymnázia

- Faust, z. s. (1).
- Nebud' oběť! (3).
- Renarkon o. p. s. (2).

Ano: vybraní žáci střední odborné školy

- Bud' safe online (2).
- E-Bezpečí (5).
- Nebud' oběť! (3).
- Policie ČR (5).

Ano: vybraní žáci středního odborného učiliště

- E-Bezpečí (1).
- Nebud' oběť! (2).
- Policie ČR (2).

V předešlé sedmé kapitole (konkrétně v podkapitole 7.1.) jsme si formulovali relační otázky pro naše výzkumné šetření. Na každou z těchto otázek byla stanovena věcná hypotéza H , k níž jsme si dále vymezili hypotézy statistické (nulová hypotéza H_0 , alternativní hypotéza H_A). V rámci analýzy nominálních dat jsme zvolili dvě statistické metody. První z nich je *test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku* (relační výzkumná otázka č. 1) a druhou je *test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku* (relační výzkumná otázka č. 2). U první relační výzkumné otázky jsme určili stupeň volnosti 1, u druhé relační výzkumné otázky jsme stanovili stupeň volnosti 2. Toto testování hypotéz jsme realizovali na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Relační výzkumná otázka č. 1:

Jaký je rozdíl ve výskytu projevů kyberšikany u vybraných žen a mužů SŠ?

U této první relační výzkumné otázky byly zkoumány projevy kyberšikany na základě pohlaví. Což znamenalo, zda existují statisticky významné rozdíly mezi projevy kyberšikany u vybraných žen a mužů SŠ.

Věcná hypotéza č. 1:

Hypotéza H: Ve výskytu projevů kyberšikany je u vybraných žen a mužů SŠ rozdíl.

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza H_0 : Četnost výskytu projevů kyberšikany je u vybraných žen a mužů SŠ stejná.

Alternativní hypotéza H_A : Četnost výskytu projevů kyberšikany je u vybraných žen SŠ vyšší než u vybraných mužů SŠ.

V rámci testování této první hypotézy jsme vycházeli z dotazníkové položky č. 5, která zjišťovala, zda se vybraní muži SŠ a vybrané ženy SŠ setkali s ubližováním ve virtuálním prostředí v posledním roce. U této první relační otázky jsme za projevy agrese považovali útoky, které byly opakované a trvaly déle než jeden týden. Protože jak jsme si již uvedli v teoretické části práce, opakovanost a dlouhodobost patří mezi znaky kyberšikany.

Odpověď ANO – setkání se s ubližováním ve virtuálním světě.

Odpověď NE – nesetkání se s ubližováním ve virtuálním světě.

Tabulka č. 20: Čtyřpolní tabulka k testování hypotézy č. 1

	ANO	NE	Σ
vybraní muži SŠ	5	57	62
vybrané ženy SŠ	11	152	163
Σ	16	209	225

Jak jsme si již uvedli, pro první relační otázku je určen stupeň volnosti 1. Pro stanovenou hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ odpovídá ve statistických tabulkách kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Při výpočtu čtyřpolní tabulky jsme využili následujícího vzorce:

$$\chi^2 = n * \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) * (a + c) * (b + d) * (c + d)}$$

Význam písmen ze vzorce je uveden v následujícím ve schématu čtyřpolní tabulky:

Tabulka č. 21: Schéma čtyřpolní tabulky (Chráška, 2016, s. 77)

	α	non α	
β	a	b	a + b
non β	c	d	c + d
	a + c	b + d	

Po dosazení číselných hodnot do vzorce dostáváme:

$$\chi^2 = 225 * \frac{(5*152 - 57*11)^2}{62*16*209*163} = 0,118$$

Vypočítána hodnota testového kritéria je 0,118, což je $\chi^2 = 0,118 < 3,841 = \chi^2_{0,05}(1)$.

Na základě výsledků jsme zjistili, že vypočítána hodnota testového kritéria je menší než kritická hodnota testového kritéria ze statistických tabulek. Tudíž **přijímáme nulovou hypotézu**, kdy četnost výskytu projevů kyberšikany je u vybraných žen a mužů SŠ stejná.

Relační výzkumná otázka č. 2:

Jaký je rozdíl mezi výskytem projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ?

Projevy kyberšikany jsme se rozhodli zkoumat i z dalšího hlediska. Účelem bylo porovnat výskyt projevů kyberšikany u vybraných žáků různých typů střední školy (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště).

Věcná hypotéza č. 2:

Hypotéza H: Ve výskytu projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ je rozdíl.

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza H₀: Mezi četností výskytu projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ není rozdíl.

Alternativní hypotéza H_A: Mezi četností výskytu projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ je rozdíl.

I v rámci testování této druhé hypotézy jsme vycházeli z dotazníkové položky č. 5. Také i u této relační výzkumné otázky jsme za projevy agrese považovali útoky, které byly opakované a trvaly déle než jeden týden.

Odpověď ANO – setkání se s ubližováním ve virtuálním světě.

Odpověď NE – nesetkání se s ubližováním ve virtuálním světě.

U jednotlivých polí kontingenční tabulky nalezneme očekávané četnosti. Tyto očekávané četnosti jsou v kontingenční tabulce uvedeny v závorkách.

Tabulka č. 22: Kontingenční tabulka k testování hypotézy č. 2

		střední školy			
		gymnázium	střední odborná škola	střední odborné učiliště	Σ
projevy	ANO	3 (5,33)	7 (7,11)	6 (3,56)	16
kyberšikany	NE	72 (69,67)	93 (92,89)	44 (46,44)	209
Σ		75	100	50	225

Tabulka č. 23: Výpočet testového kritéria chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P – O	(P – O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
3	5,33	-2,33	5,43	1,019
7	7,11	0,11	0,01	0,001
6	3,56	2,44	5,95	1,671
72	69,67	2,33	5,43	0,078
93	92,89	0,11	0,01	1,077
44	46,44	-2,44	5,95	0,128
Σ 225	Σ 225,00			Σ 3,974

Dále je potřeba určit stupně volnosti. V naší kontingenční tabulce nalezneme dva řádky a tři sloupce, tudíž vypočítané stupně volnosti jsou 2. Pro námi zvolenou hladinu významnosti odpovídá ve statistických tabulkách kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria je 3,974, což je $\chi^2 = 3,974 < 5,991 = \chi^2_{0,05}(2)$.

Srovnáme-li námi vypočítanou hodnotu testového kritéria a kritickou hodnotu testového kritéria z tabulek, zjišťujeme, že námi získaná hodnota je nižší než kritická hodnota testového kritéria, což znamená, že **přijímáme nulovou hypotézu H_0 . Není tak prokázán statisticky významný rozdíl mezi výskytem projevů kyberšikany a typem studia u vybraných respondentů SŠ.** Lze tak konstatovat, že **výskyt projevů kyberšikany nesouvisí s typem střední školy, kterou vybraní žáci SŠ navštěvují.**

9 Diskuse výsledků výzkumného šetření

V předešlé osmé kapitole jsme si prezentovali výsledky našeho šetření, které jsme si znázornili pomocí tabulek a grafů. Jak jsme si již uvedli, šetření bylo zaměřeno na vybrané žáky střední školy (SŠ). Celkem se do tohoto šetření zapojilo 225 vybraných respondentů SŠ ve věku 15–22 let. Jako výzkumný nástroj byl zvolen anonymní dotazník, který byl složen z 18 položek. Nyní se v této poslední deváté kapitole budeme věnovat diskusi. Data získaná z našeho šetření srovnáme s výsledky vybraných výzkumných šetření, o kterých jsme hovořili v šesté kapitole naší práce.

Výsledky našeho výzkumného šetření ukázaly, že velká část námi vybraných respondentů SŠ nemá zkušenosti s ubližováním v posledních 12 měsících ve virtuálním prostředí. Ubližování zažilo v posledních 12 měsících 13,33 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ. Konkrétně bylo ubližováno 6,67 % vybraným žákům gymnázia, 16 % vybraných žáků střední odborné školy a 18 % vybraným žákům středního odborného učiliště. Podobný údaj byl získán z výzkumného projektu *EU Kids Online IV v České republice*, kdy 15 % dětí a dospívajících se stalo obětí online agrese v posledním roce (Bedrošová, Hlavová, Macháčková, Dědková, Šmahel, 2018). Pokud ale ještě srovnáme tyto námi získané údaje s daty z *Grafu č. 1*, kde jsme porovnávali výskyt obětí kyberšikany v rámci let 2009 až 2019, nacházíme zde značné rozdíly. Z *Grafu č. 1* můžeme vyčíst, že se počet obětí byl větší než 40 %, dokonce v letech 2010 až 2014 se počet obětí kyberšikany pohyboval nad 50 %. Dle našeho názoru, rozdílné výsledky mohou být ovlivněny počtem respondentů a také tím, že jsme se v našem šetření zaměřili na ubližování v posledním roce.

Jestliže se zaměříme na formy agrese, tak nejvíce se vybraní žáci SŠ setkali s agresí slovní. Tuto alternativu odpovědi nejvíce zvolili jak vybraní žáci střední odborné školy (63,64 %) a gymnázia (50 %), tak i středního odborného učiliště (42,86 %). Dále měli vybraní žáci zkušenost, že jim někdo na účet pronikl. Tuto možnost označilo 22,73 % vybraných žáků střední odborné školy a 14,29 % vybraných žáků středního odborného učiliště, kteří se setkali s ubližováním ve virtuálním prostředí v posledním roce. Tato data můžeme srovnat s naměřenými údaji ve výzkumném šetření *České děti v kybersvětě*. Také zde v tomto výzkumném šetření se vybraní respondenti nejčastěji setkali s verbální agresí (27 %) a dále pak ve 12,64 % případech s průnikem na účet (Kopecký, Szotkowski, 2019).

Dalším ukazatelem, který byl v rámci našeho výzkumného šetření sledován, byla komunikační platforma, prostřednictvím které docházelo k útokům na vybrané žáky SŠ.

Ze získaných dat vyplynulo, že útoky byly nejčastěji uskutečněny prostřednictvím sociálních sítí. V našem šetření tento údaj uvedlo 80 % vybraných dotazových respondentů SŠ, kterým bylo ubližováno. I výzkumné šetření s názvem *Nebezpečí internetové komunikace IV.* ukázalo, že nejvíce byly k útoku na žáky využívány sociální sítě, a to v 44,47 % případech (Sztokowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

Dotazovaných jsme se dále ptali, zda znali identitu útočníka. 43,33 % vybraných respondentů SŠ uvedlo, že nevěděli, kdo na ně zaútočil. Dále 23,33 % žáků uvedlo, že na ně uskutečnil útok spolužák. I námi již zmiňované výzkumné šetření *České děti v kybersvětě* z roku 2019 zahrnovalo položku týkající se znalosti identity útočníka. Oproti našemu výzkumnému šetření, tady vybraní respondenti uváděli nejčastěji, že útok proti nim uskutečnil jejich vrstevník. V 30 % případů šlo o spolužáka ze stejné třídy, 20 % případů tvořily neznámé osoby, v 16,40 % šlo o bývalé kamarády dítěte (Kopecký, Sztokowski, 2019).

Rovněž nás zajímalo, jaké množství vybraných žáků střední školy bylo v pozici agresora u kyberšikany. Z celkového počtu 225 vybraných respondentů SŠ se k útokům doznalo necelých 9 %. Z hlediska typu školy se k agresí přiznalo 12 % vybraných žáků střední odborné školy, 8 % vybraných žáků středního odborného učiliště a 5,33 % vybraných žáků gymnázia. Jeden z nejaktuálnějších zahraniční výzkumů z *Cyberbullying Research Center* z roku 2019 odhalil, že se kyberšikany dopustilo necelých 15 % dotazovaných (Patchin, 2019). Pokud to srovnáme s námi naměřenými údaji, tak zjišťujeme, že je to o 6 % méně.

Také jsme chtěli zjistit, jakým způsobem ostatním ve virtuálním prostředí ubližovali. Tito vybraní žáci SŠ se nejvíce dopouštěli verbální agrese. Tuto možnost označilo 57,58 % vybraných dotazovaných respondentů SŠ. 18,18 % vybraných žáků SŠ uvedlo, že někomu vniklo na účet. U výzkumného šetření s názvem *Nebezpečí internetové komunikace III.* byly tyto údaje opačné. Ve čtvrtině případů (25,02 %) útočníci pronikli na účet někoho jiného a ve skoro 10 % případech se dopustili verbální agrese (Kopecký, Sztokowski, Krejčí, 2012).

Znepokojujícím údajem, který z výzkumného šetření vzešel, je údaj týkající se znalostí svých kyberpřátel. Skoro polovina (47,56 %) všech vybraných respondentů SŠ uvedla, že nezná všechny své kyberpřátele na sociálních sítích. To, že nezná své kyberpřátele, konkrétně uvedlo 49,33 % vybraných žáků gymnázia, 48 % vybraných žáků středního odborného učiliště a 46 % vybraných žáků střední odborné školy. Vybraní žáci SŠ si pravděpodobně nejsou vědomi důsledků, pokud budou mít mezi přáteli osobu, kterou ve skutečnosti neznají, a že se tak mohou snadno stát obětmi kyberšikany, tak i dalších rizikových jevů, které se odehrávají v kyberprostoru.

Šetření také sledovalo, na koho by se vybraní žáci obrátili v případě, že by jim bylo ubližováno v online prostředí. Nejvíce by se vybraní žáci SŠ obrátili na své kamarády (38,67 %). Tuto možnost konkrétně označilo 44 % vybraných žáků gymnázia, 38 % vybraných žáků střední odborné školy a 32 % vybraných žáků středního odborného učiliště. Domníváme se, že na tom můžeme podíl vývojové období, ve kterém se zrovna vybraní žáci SŠ nacházejí. Ve čtvrté kapitole naší práce jsme si uvedli informaci, že adolescenti přátelským vztahům přisuzují značným význam. Dále by se vybraní žáci SŠ svěřili rodičům, tuto možnost zvolila čtvrtina všech vybraných respondentů SŠ (25,33 %). Necelých 20 % vybraných žáků SŠ by se obrátilo na svého partnera (přítel/přítelkyně).

Jedna z posledních otázek našeho šetření zjišťovala, od koho byli vybraní žáci SŠ poučeni o bezpečném chování na internetu. Naše výzkumné šetření ukázalo, že nejčastěji byli vybraní žáci SŠ poučeni školou (45,45 %). Tento údaj uvedlo přesně uvedlo 49,46 % vybraných žáků středního odborného učiliště, 45,98 % vybraných žáků střední odborné školy a 42,14 % vybraných žáků gymnázia. Na dalším místě se umístili rodiče, tuto možnost označilo skoro 28 % všech vybraných žáků SŠ. Tři vybraní respondenti SŠ uvedli, že nebyli poučeni o tom, jak se ve virtuálním prostředí bezpečně chovat.

V naší práci byly stanoveny také dvě hypotézy, které jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku a testem nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. První hypotéza testovala rozdíl ve výskytu projevů kyberšikany u vybraných mužů a žen SŠ. Druhá hypotéza se zabývala rozdílem mezi výskytem projevů kyberšikany a typem studia u vybraných žáků SŠ. U obou hypotéz se ukázalo, že testové kritérium je menší než kritická hodnota. To znamená, že jsme přijali hypotézu nulovou.

Závěr

Diplomová práce Kyberšikana u žáků středních škol se zabývala jednou z forem rizikového chování. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část a obsahovala celkem devět kapitol. Tyto kapitoly jsme sestavili tak, aby na sebe plynule navazovaly. Hlavním cílem práce bylo popsat problematiku kyberšikany a zjistit její prevalenci u vybraných žáků středních škol v okrese Frýdek-Místek. Abychom tento hlavní cíl mohli naplnit, tak jsme si v úvodu naší práce stanovili dílčí cíle teoretické i empirické části.

Teoretická část práce se skládala z pěti kapitol. V první kapitole jsme charakterizovali systém rizikové chování a jaké postavení zaujímá v rámci tohoto systému zaujímá šikana a kyberšikana. Ve druhé kapitole jsme vymezili tradiční šikanu. Třetí, nejrozsáhlejší kapitola, se podrobně zabývala kyberšikanou. Zde jsme si kyberšikanu charakterizovali. Uvedli jsme si jaký je vztah mezi kyberšikanou a šikanou. Dále jsme se zaměřili na podoby, formy a nástroje kyberšikany. Následně jsme se zabývali protagonisty kyberšikany a legislativním opatřením. Čtvrtá kapitola se zabývala vývojovou psychologií žáka v období adolescence, kde jsme si představili zásadní změny v tomto období. Poslední kapitola teoretické části byla věnována prevenci, která hraje v oblasti rizikového chování stěžejní roli.

Navazující empirická část diplomové práce byla rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole empirické části jsme zmapovali aktuální stav vybraných výzkumných šetřeních v oblasti kyberšikany, která se uskutečnila jak na území České republiky, tak i na území cizích států. Předmětem druhé kapitoly praktické části bylo naše výzkumné šetření, kdy jsme hovořili o jeho vlastnostech. Stanovili jsme si nejprve cíle, deskriptivní otázky a hypotézy výzkumného šetření, dále jsme hovořili o výběru vzorku do výzkumu a tuto kapitolu jsme uzavřeli částí, kde jsme si charakterizovali metodu výzkumného šetření. Na tuto sedmou kapitolu navázala osmá kapitola, kde jsme již představili výsledky našeho výzkumného šetření. Tyto výsledky jsme prezentovali v podobě tabulek a sloupcových grafů. Poslední čtvrtá kapitola empirické části se věnovala diskusi výsledků výzkumného šetření. Zde jsme porovnávali získaná data s vybranými údaji z již realizovaných výzkumných šetření.

Mnoho autorů se ve svých výzkumných pracích zabývalo kyberšikanou u žáků základních škol, případně srovnávali kyberšikanu mezi žáky základních škol a středních škol. Mým záměrem bylo soustředit se výhradně na žáky středních škol a zkoumat tuto problematiku z tohoto úhlu pohledu. Našeho výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 225 vybraných respondentů z řad středoškoláků.

Útok vůči své osobě ve virtuálním prostředí zažilo v posledních 12 měsících 13,33 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ. Pokud se zaměříme na formu agrese, tak nejvíce se námi vybraní dotazovaní SŠ setkali s verbální agresí proti jejich osobě. S tímto útokem má zkušenost 54,76 % vybraných respondentů SŠ, kteří se setkali v posledním roce s ubližováním ve virtuálním prostředí. Jestliže zohledníme kritéria kyberšikany jako je opakovanost a délka trvání útoku (útok trval déle než jeden týden), tak kyberšikanu v posledním roce zažilo 7,11 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ. Také nás zajímalo, kdo se těchto útoků dopouštěl, nejčastěji vybraní respondenti SŠ uvedli, že útočníka neznali. Co se týče komunikačních platforem, tak nejvíce docházelo k útoku prostřednictvím sociálních sítí. Tento údaj uvedlo 80 % námi dotazovaných respondentů SŠ, kteří se setkali v posledním roce s ubližováním proti nim. Dále 8,89 % z celkového počtu vybraných respondentů SŠ uvedlo, že se dopustilo útoku vůči někomu jinému. Výsledky také ukázaly, že by se vybraní žáci SŠ nejvíce svěřili v případě ubližování ve virtuálním prostředí kamarádům a rodičům. Pozitivním faktem, který z výzkumného šetření vyplynul je, že velká část vybraných respondentů SŠ byla poučena o bezpečném chování na internetu. Nejvíce byli vybraní žáci SŠ poučeni o bezpečném chování na internetu školou a rodiči.

Naše výzkumné šetření ukázalo, že malá část námi vybraných respondentů SŠ má s projevy kyberšikany zkušenosti. Jelikož se ale moderní technologie neustále rozvíjí vpřed, je ta důležité dále upozorňovat, že tyto mají své rizika. Prevence by neměla být podceňována a pedagogové by v ní rozhodně neměli polevovat. V preventivních opatřeních by se neměli soustředit jen na problematiku kyberšikany, kterou můžeme považovat za nejznámější formu rizikových jevů internetové komunikace. Měli by také věnovat značnou pozornost i méně známým jevům, jako je například sexting nebo kybergrooming. Jako zásadní považují kooperaci mezi školou a rodinou žáků. Díky šíření informací o těchto jevech i do rodinného prostředí můžeme přispět k jejich eliminaci.

Dle mého názoru se mi podařilo stanovené cíle práce splnit. Práce přinesla aktuální stav poznání o zkoumané problematice. Přínosná by mohla být pedagogům na vybraných středních školách, které se do šetření zapojily. Dále výsledky této práce mohou posloužit dalším lidem, kteří se zajímají o tyto jevy. Je však dále zapotřebí objasňovat problematiku tohoto nebezpečného fenoménu. Výsledky se tak mohou stát inspirací pro další výzkumná šetření. Jednou z možností je například zkoumat kyberšikanu u středoškoláků, kde by byl větší podíl žáků SŠ, kteří by zastupovali střední odborná učiliště. Zajímavé by rovněž bylo uskutečnit celorepublikové výzkumné šetření u žáků základních a středních škol, a tak prokázat, zda existují rozdíly ve výskytu projevů kyberšikany v rámci jednotlivých krajů.

Seznam použité literatury a zdrojů

ADAMEC, Petr, 2017. *Problematika kyberšikany u žáků středních škol* [online]. Brno [cit. 2021-01-02]. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně. Institut celoživotního vzdělávání. Dostupné z: https://theses.cz/id/78nujb/zaverecna_prace.pdf

ANDERSON, Monica, 2018. A Majority of Teens Have Experienced Some Form of Cyberbullying. In: *Pew Research Center* [online]. 27.9. [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: https://www.pewinternet.org/wp-content/uploads/sites/9/2018/09/PI_2018.09.27_teens-and-cyberbullying_FINAL.pdf

Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2020. O Asociaci. In: *Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice* [online]. © ASOCPED [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: <http://asocped.cz/folders-914/>

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského. 22 s. ISBN 80-89-236-00-6.

BEDROŠOVÁ, Marie, HLAVOVÁ, Renata, MACHÁČKOVÁ, Hana, DĚDKOVÁ, Lenka, ŠMAHEL, David, 2018. České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. In: *Interdisciplinary Research Team on Internet and Society is based in Masaryk University* [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3137006/eu_kids_online_report_2018_cz_main.pdf

BLAŽKOVÁ, Blanka, 2011. *Patologické vztahy ve skupině: [materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ]*. Praha: Josef Raabe, 1 sv. (různé stránkování). Dobrá škola. Výchovné poradenství, 2. ISBN 978-80-87553-23-7.

ČECH, Ondřej a ZVONÍČKOVÁ, Nicole, 2017. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. České Budějovice: Theia – krizové centrum. ISBN 978-80-904854-4-0.

ČERNÁ, Alena a kolektiv, 2013. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.

Ditch the Label, 2013. The Annual Bullying Survey 2013. In: *Ditch the Label* [online]. 25.9. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.ditchthelabel.org/wp-content/uploads/2016/07/cyberbullying2013.pdf>

DLUHOŠOVÁ, Miroslava, 2013. Specifické znaky kybersikany vs. klasická šikana. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 6.1. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/kybersikana/690-specificke-znaky-kybersikany>

DOLEJŠ, Martin, OREL, Miroslav, 2017. *Rizikové chování u adolescentů a impulzivita jako prediktor tohoto chování*. Olomouc. 103 s. ISBN 978-80-244-5252-4.

DOULÍK, Pavel, 2016. *Vybrané základy metodologie pedagogického výzkumu: (se cvičeními)*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem. Skripta. ISBN 978-80-7414-989-4.

E-Bezpečí, 2008–2020. Informace o projektu. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

E-Bezpečí, 2014. Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/61-vyzkum-rizikoveho-chovani-ceskych-deti-v-prostredi-internetu-2014-prezentace/file>

E-Bezpečí, 2019. Co je kybersikana?. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 14.1. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/trivium-projektu-ebezpeci/71-trivium/1418-co-je-kybersikana>

ECKERTOVÁ, Lenka a DOČEKAL, Daniel, 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3804-5.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří, 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAJDOŠOVÁ, Jana, 2011. Zdravotní a psychické následky kyberšikany mezi dětmi a dospívající mládeží. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 17.11. [cit. 2020-09-13]. Dostupné z: <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>

GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HOFERKOVÁ, Stanislava, KRAUS, Blahoslav a BĚLÍK, Václav, 2017. *Sociální patologie a prevence pro studenty učitelských oborů*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-686-5.

HOLLÁ, Katarína, 2015. Kyberšikana v Slovenskej republike – analýza rozptylu hlavných efektov. In: *Slavonic Pedagogical Studies Journal* [online]. 2.4. [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: http://www.pegasjournal.eu/2015_04_02_02.html

HOLLÁ, Katarína, 2016. *Sexting a kyberšikana*. Bratislava: IRIS. 167 s. ISBN 978-80-8153-061-6.

HUTYROVÁ, Miluše, RŮŽIČKA, Michal a SPĚVÁČEK, Jan, 2013. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 95 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3725-5.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.

Internetem Bezpečně, 2018. O projektu. In: *Projekt Internetem Bezpečně* [online]. © 2018 Internetem Bezpečně [cit. 2020-12-11]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/o-projektu/>

KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.

KOPECKÝ, Kamil, 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Monografie. ISBN 978-80-244-4861-9.

KOPECKÝ, Kamil, 2018. Kdo jsou vlastně pachatelé kybersikany?. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 20.9. [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/kybersikana/1335-kdo-jsou-vlastne-pachatele-kybersikany>

KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika, 2009–2010. Nebezpečí elektronické komunikace: zpráva z výzkumného šetření realizovaná v rámci projektu prevence nebezpečných komunikačních praktik spojených s elektronickou komunikací pro pedagogy a nepedagogy. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. Olomouc [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/1-nebezpeci-elektronicke-komunikace-1-2009-2010/file>

KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika, 2010–2011. Nebezpečí elektronické komunikace 2: zpráva z výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu E-Bezpečí – nebezpečí elektronické komunikace pro žáky i učitele. In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. Olomouc [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/2-nebezpeci-elektronicke-komunikace-2-2010-2011/file>

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René, 2015. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Studijní opora. ISBN 978-80-244-4555-7.

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René, 2019. České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva). In: *Projekt E-Bezpečí* [online]. © Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, O2 Czech Republic [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>

KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a KREJČÍ, Veronika, 2012. *Nebezpečí internetové komunikace III*. Olomouc: Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3087-4.

KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 215 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

KREJČÍ, Veronika, 2010. *Kyberšikana, kybernetická šikana (studie)*. Olomouc: Net University. ISBN 978-80-254-7791-5.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. 2., upr. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.

MARTANOVÁ, Veronika, 2014. O primární prevenci rizikového chování. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>

MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 190 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5309-6.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid, 2013. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-247-4580-0.

MIOVSKÝ, Michal a kolektiv, 2015. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

MŠMT, 2010. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. In: *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. © MŠMT [cit.2020-12-12]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Metodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc

MŠMT, 2016. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016). In: *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. © MŠMT [cit. 2020-11-30]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MŠMT, 2017. Kyberšikana a další formy kybernetické agrese (č.j.: MSMT- 32550/2017-1). In: *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. © MŠMT [cit. 2020-11-30]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MŠMT, 2019–2027. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027. In: *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. © MŠMT, 8. 3. [cit.2020-10-20]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf

Národní centrum bezpečnějšího internetu, 2020. O nás. In: *NCBI* [online]. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>

Nebud' Oběť!, 2010–2020. Úvod. In: *Nebud' Oběť!* [online]. © Nebud' oběť! [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/>

PATCHIN, Justin, 2019. 2019 Cyberbullying Data. In: *Cyberbullying Research Center* [online]. [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://cyberbullying.org/2019-cyberbullying-data>

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří, 2013. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

ROGERS, Vanessa, 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-984-2.

ŘÍČAN, Pavel, 2014. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0772-6.

SKORUNKOVÁ, Radka, 2011. *Úvod do vývojové psychologie*. 4. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-115-0.

SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3.

Stredniskoly.cz, 2002–2021. Střední školy, Frýdek-Místek. In: *Stredniskoly.cz – Seznam středních škol a oborů* [online]. © Školy Online [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/moravskoslezsky-kraj/frydek-mistek/>

SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.

ŠMAHAJ, Jan, 2014. *Kyberšikana jako společenský problém = Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Monografie. ISBN 978-80-244-4227-3.

ŠVESTKOVÁ, Renata, SOLDÁN, Ladislav a ŘEHKA, Martin, 2019. *Kyberšikana*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7394-752-1.

THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

TITMANOVÁ, Michaela, 2019. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-7603-034-3.

VÁGNEROVÁ, Kateřina a kolektiv, 2011. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-912-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VAŠUTOVÁ, Maria, 2010. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 225 s. ISBN 978-80-7368-858-5.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

VYMĚTAL, Jan, 2004. *Obecná psychoterapie*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing. Psyché. ISBN 80-247-0723-3.

Vysokoškolské kvalifikační práce, 2021. *Theses.cz* [online]. [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/>

ZACHAROVÁ, Eva, 2012. *Základy vývojové psychologie*. In: *Projekty OU* [online]. © Ostravská univerzita v Ostravě [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <http://projekty.osu.cz/svp/opory/lf-zacharova-zaklady-vyvojove-psychologie.pdf>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

ZAPLETALOVÁ, Jana, 2020. Školní poradenská pracoviště (ŠPP). In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/skolni-poradenska-pracoviste>

Seznam zkratk

H	Věcná hypotéza
H_0	Nulová hypotéza
H_A	Alternativní hypotéza
MPP	Minimální preventivní program
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NCBI	Národní centrum bezpečnějšího internetu
PRVoK	Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
SŠ	Střední škola
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
TZ	Trestní zákoník
USA	Spojené státy americké

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Teorie vzniku rizikového chování dle Richarda Jessorů 11	11
Obrázek č. 2: Vznik projevů kyberšikany..... 18	18

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Pohlaví vybraných respondentů SŠ.....	44
Tabulka č. 2: Typ studované střední školy u vybraných respondentů SŠ.....	45
Tabulka č. 3: Ročník studia střední školy u vybraných respondentů SŠ	45
Tabulka č. 4: Věková struktura vybraných respondentů SŠ	46
Tabulka č. 5: Harmonogram o průběhu realizace diplomové práce	48
Tabulka č. 6: Zkušenosti s ubližováním ve virtuálním prostředí v posledních 12 měsících u vybraných žáků SŠ	49
Tabulka č. 7: Projevy agrese, se kterou se vybraní žáci SŠ setkali.....	50
Tabulka č. 8: Jednorázový útok nebo opakující se agrese vůči vybraným žákům SŠ	51
Tabulka č. 9: Délka projevů agrese vůči vybraným žákům SŠ	52
Tabulka č. 10: Komunikační platformy, na kterých byl útok vůči vybraným žákům SŠ realizován.....	53
Tabulka č. 11: Osoby, které se dopustily útoků vůči vybraným žákům SŠ.....	54
Tabulka č. 12: Ubližování někomu jinému ve virtuálním prostředí u vybraných žáků SŠ ...	55
Tabulka č. 13: Situace, kterých se vybraní žáci SŠ dopustili	56
Tabulka č. 14: Důvody, proč se vybraní žáci SŠ útoku dopustili	58
Tabulka č. 15: Znalost všech osob v seznamu přátel na sociálních sítích u vybraných žáků SŠ	59
Tabulka č. 16: Osoby, kterým by se vybraní žáci SŠ svěřili, kdyby jim někdo ve virtuálním prostředí ubližoval	60
Tabulka č. 17: Informovanost vybraných žáků SŠ o bezpečném chování na internetu.....	61
Tabulka č. 18: Absolvování preventivní akce na střední škole zaměřené na kyberšikanu u vybraných žáků SŠ	62
Tabulka č. 19: Znalost organizací angažujících se v boji proti kyberšikaně u vybraných žáků SŠ	63
Tabulka č. 20: Čtyřpolní tabulka k testování hypotézy č. 1.....	65
Tabulka č. 21: Schéma čtyřpolní tabulky.....	65
Tabulka č. 22: Kontingenční tabulka k testování hypotézy č. 2	66
Tabulka č. 23: Výpočet testového kritéria chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.....	67

Seznam grafů

Graf č. 1: Oběti kyberšikany v letech 2009–2019	40
Graf č. 2: Pachatelé kyberšikany v letech 2009–2013	40
Graf č. 3: Zkušenosti s ubližováním ve virtuálním prostředí v posledních 12 měsících u vybraných žáků SŠ	50
Graf č. 4: Projevy agrese, se kterou se vybraní žáci SŠ setkali	51
Graf č. 5: Jednorázový útok nebo opakující se agrese vůči vybraným žákům SŠ	52
Graf č. 6: Délka projevů agrese vůči vybraným žákům SŠ.....	53
Graf č. 7: Komunikační platformy, na kterých byl útok vůči vybraným žákům SŠ realizován	54
Graf č. 8: Osoby, které se dopustily útoků vůči vybraným žákům SŠ.....	55
Graf č. 9: Ubližování někomu jinému ve virtuálním prostředí u vybraných žáků SŠ.....	56
Graf č. 10: Situace, kterých se vybraní žáci SŠ dopustili.....	57
Graf č. 11: Důvody, proč se vybraní žáci SŠ útoku dopustili	58
Graf č. 12: Znalost všech osob v seznamu přátel na sociálních sítích u vybraných žáků SŠ..	59
Graf č. 13: Osoby, kterým by se vybraní žáci SŠ svěřili, kdyby jim někdo ve virtuálním prostředí ubližoval	60
Graf č. 14: Informovanost vybraných žáků SŠ o bezpečném chování na internetu.....	61
Graf č. 15: Absolvování preventivní akce na střední škole zaměřené na kyberšikanu u vybraných žáků SŠ	62
Graf č. 16: Znalost organizací angažující se v boji proti kyberšikaně u vybraných žáků SŠ ..	63

Seznam příloh

Příloha č. 1: Průvodní dopis

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 1: Průvodní dopis

Vážený pane řediteli, Vážená paní ředitelko,

jmenuji se Kristýna Weissmannová a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia oboru Sociální pedagogika – specializace výchovné poradenství na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Touto cestou se na Vás obracím s prosbou o účast na výzkumném šetření. Cílem tohoto šetření je zmapovat aktuální stav výskytu projevů kyberšikany u žáků na středních školách.

Pro zjištění těchto informací bych Vás chtěla požádat o sdílení elektronického odkazu na dotazník mezi žáky na Vašich školách. Dotazník se skládá z 18 položek a jeho vyplnění by žákům nemělo trvat déle než 10 minut. Zjištěné údaje budou anonymně zpracovány a budou využity výhradně pro výzkumné účely.

Dotazník je přístupný na následující adrese:

https://docs.google.com/forms/d/1hoahflxc1nv0p-dqW7_lxybd6k9uUc7RrmTpV7tnliU/edit

Předem Vám děkuji za spolupráci.

S přáním hezkého dne

Bc. Kristýna Weissmannová

Příloha č. 2: Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Kristýna Weissmannová a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia oboru Sociální pedagogika – specializace výchovné poradenství na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Jeho záměrem je zjistit aktuální stav projevů kyberšikany u žáků na středních školách. Dotazník je **anonymní** a všechny získané informace budou použity výhradně na výzkumné účely. Prosím Vás o úplné a pravdivé vyplnění dotazníku.

Děkuji za spolupráci na výzkumném šetření.

Přeji hezký den.

1. Jste muž nebo žena?	
☐ Muž	☐ Žena

2. Jaký typ střední školy studujete?
☐ Gymnázium
☐ Střední odborná škola
☐ Střední odborné učiliště

3. Jaký ročník střední školy studujete?	
☐ 1. ročník	☐ 2. ročník
☐ 3. ročník	☐ 4. ročník

4. Kolik je Vám let?

5. Ublížíval Vám někdo v posledních 12 měsících ve virtuálním prostředí?	
☐ Ano	
☐ Ne (jestliže zvolíte odpověď Ne, dále pokračujte k otázce č. 11)	

6. Pokud jste v předešlé otázce odpověděl/a ANO, s jakým projevem agrese jste se setkal/a? (Můžete zvolit více odpovědí)	
☐ Slovní agrese (urážení, ponižování, zesměšňování, ztrapňování)	
☐ Vniknutí cizí osoby na účet bez mého svolení (např. na e-mail, soc. sítě a atd.)	
☐ Krádež identity	
☐ Obtěžování prostřednictvím prozvánění mobilního telefonu	
☐ Vyhrožování či zastrasování	
☐ Vydírání	
☐ Šíření fotografie, která mě měla ponížit, zesměšnit či ztrapnit	
☐ Šíření videa, která mě mělo ponížit, zesměšnit či ztrapnit	

7. Byl to jednorázový útok nebo opakující se agrese?	
☐ Jednorázový útok	☐ Opakující se agrese

8. Jak dlouho tento projev agrese vůči vaší osobě trval? (Označte jednu odpověď)	
☐ Méně než 1 týden	☐ 1–2 týdny
☐ 3–5 týdnů	☐ 1–3 měsíce
☐ 4–6 měsíců	☐ 7–12 měsíců

9. V rámci, jaké komunikační platformy byl útok realizován? (Označte jednu odpověď)	
☐ Sociální sítě	☐ SMS
☐ Webové stránky	☐ E-mail
☐ Blog	☐ Chat

10. Kdo tento útok proti Vám uskutečnil? (Označte jednu odpověď)

☐ Sourozenec	☐ Spolužák/spolužačka
☐ Kamarád/kamarádka	☐ Bývalý kamarád/ bývalá kamarádka
☐ Přítel/přítelkyně	☐ Bývalý přítel/bývalá přítelkyně
☐ Nevím, kdo to byl	☐ Někdo jiný – doplňte:

11. Ublížil/a jste Vy někomu ve virtuálním prostředí?

☐ Ano
☐ Ne (jestliže zvolíte odpověď Ne, dále pokračujte k otázce č. 14)

**12. Jakých z níže uvedených situací jste se ve virtuálním prostředí dopustil/a?
(Můžete zvolit více odpovědí)**

☐ Slovní agrese (urážení, ponižování, zesměšňování, ztrapňování)
☐ Vniknutí někomu na účet bez jeho svolení (např. na e-mail, soc. sítě a atd.)
☐ Krádež identity
☐ Obtěžování prostřednictvím prozvánění mobilního telefonu
☐ Vyhrožování či zastrasování
☐ Vydírání
☐ Šíření fotografie, která měla někoho ponížit, zesměšnit či ztrapnit
☐ Šíření videa, které mělo někoho ponížit, zesměšnit či ztrapnit

**13. Z jakého důvodu jste se dopustil/a výše uvedených situací?
(Označte jednu odpověď)**

☐ Pomsta	☐ Žert
☐ Nuda	☐ Nátlak okolí
☐ Mít pocit moci nad jinými	☐ Jiný důvod – doplňte:

14. Znáte všechny osoby, které máte v seznamu přátel na sociálních sítích?

☐ Ano	☐ Ne

15. Pokud by Vám někdo ubližoval ve virtuálním prostředí, komu byste se svěřil/a?
(Označte jednu odpověď)

- Rodičům
- Rodinným příslušníkům (sourozenec, prarodiče)
- Přítel/přítelkyně
- Kamarád/kamarádka
- Učiteli/učitelce
- Nikomu, nechal/a bych si to pro sebe
- Někomu jinému – doplňte:

16. Byl/a jste informován/a o bezpečném chování na internetu?
(Můžete zvolit více odpovědí)

- Rodiči
- Školou
- Kamarád
- Sám/sama jsem se informoval/a
- Nebyl/a jsem poučen/a

17. Absolvoval/a jste na střední škole preventivní akci zaměřenou na kyberšikanu?
(Označte jednu odpověď)

- Ano, učitelem
- Ano, externí organizací
- Ne

18. Znáte nějaké organizace, které se angažují v boji proti kyberšikaně?

☐ Ano – doplňte:	☐ Ne

Děkuji Vám za Váš čas, který jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Weissmannová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Kyberšikana u žáků středních škol
Název v angličtině:	Cyberbullying at high school students
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá kyberšikanou u žáků středních škol. Hlavním cílem této diplomové práce je popsat problematiku kyberšikany a zjistit její prevalenci u vybraných žáků středních škol v okrese Frýdek-Místek. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. První teoretická část popisuje vztah mezi rizikovým chováním a kyberšikanou. V další kapitole je definována šikana. Třetí kapitola charakterizuje kyberšikana a uvádí její specifika. Poslední dvě kapitoly teoretické části jsou zaměřeny na psychologii žáka v období adolescence a preventivní opatření. Navazující praktická část diplomové práce charakterizuje vlastnosti a výsledky výzkumného šetření kyberšikany u vybraných žáků středních škol.
Klíčová slova:	rizikové chování, šikana, kyberšikana, psychologie adolescence, žák střední školy, preventivní opatření
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with cyberbullying of high school students. The main goal of this diploma thesis is to describe the issue of cyberbullying and to determine its prevalence in selected high school students in the district of Frýdek-Místek. The work is divided into theoretical and practical part. The first theoretical part describes the relationship between risky behavior and cyberbullying. In the next chapter, bullying is defined. The third chapter characterizes cyberbullying and presents its specifics. The last two chapters of the theoretical part are focused on the psychology of the pupil during adolescence and preventive measures. The following practical part of the diploma thesis characterizes the properties and results of the research survey of cyberbullying in selected high school students.
Klíčová slova v angličtině:	risky behavior, bullying, cyberbullying, psychology of adolescence, high school student, preventive measures
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Průvodní dopis Příloha č. 2: Dotazník
Rozsah práce:	85 stran
Jazyk práce:	čeština